

Povezanost stupnja obrazovanja sa zaposlenošću

Jandroković, Andrea

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Economics and Business / Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:148:477240>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-ShareAlike 3.0 Unported/Imenovanje-Nekomercijalno-Dijeli pod istim uvjetima 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-12**

Repository / Repozitorij:

[REPEFZG - Digital Repository - Faculty of Economics & Business Zagreb](#)

**Sveučilište u Zagrebu
Ekonomski fakultet
Stručni studij - Poslovna ekonomija**

**POVEZANOST STUPNJA OBRAZOVANJA SA
ZAPOSLENOŠĆU**

Završni rad

Andrea Jandroković

Zagreb, srpanj 2023.

**Sveučilište u Zagrebu
Ekonomski fakultet
Stručni studij - Poslovna ekonomija**

**POVEZANOST STUPNJA OBRAZOVANJA SA
ZAPOSLENOŠĆU**

Završni rad

Student: Andrea Jandroković
JMBAG: 0331012725
Mentor: Izv.prof.dr.sc. Marija Beg

Zagreb, rujan 2023.

Andrea Jandroković
Ime i prezime

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je završni rad (vrsta rada) isključivo rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu, a što pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

Studentica:

U Zagrebu, 30.8.2023.

SAŽETAK

Predmet ovog završnog rada je istražiti povezanost stupnja obrazovanja sa zaposlenošću. Glavni cilj rada je istražiti učinak razine obrazovanja na zaposlenost na razini Republike Hrvatske i prosjeka Europske unije. Cilj je također dati uvid u razvoj obrazovanja na razini Republike Hrvatske i prosjeka Europske unije, kao i uvid u kretanje zaposlenosti. Analiza provedena u ovom radu ukazuje kako je i na razini Europske unije i na razini Republike Hrvatske u promatranom desetogodišnjem razdoblju stopa zaposlenosti najniža kod osoba s niskom razinom obrazovanja, a najviša kod osoba s visokom razinom obrazovanja. Također, u desetogodišnjem promatranom razdoblju stopa nezaposlenosti najniža je kod osoba s visokom razinom obrazovanja. Korelacijska analiza ukazuje kako povećanjem broja visokoobrazovanih osoba dolazi do smanjenja njihovog udjela u nezaposlenosti.

Ključne riječi: *obrazovanje; zaposlenost; Republika Hrvatska; Europska unija*

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
1.1. Predmet i cilj rada.....	1
1.2. Metode istraživanja i izvori podataka.....	1
1.3. Sadržaj i struktura rada	2
2. OBRAZOVANJE STANOVNIŠTVA	3
2.1. Pojam i značenje obrazovanja stanovništva	3
2.2. Ciljevi i doseg obrazovanja stanovništva	6
2.3. Povijest obrazovanja stanovništva na razini Europske unije.....	8
2.4. Povijest obrazovanja stanovništva na razini Republike Hrvatske	12
3. ZAPOSLENOST	15
3.1. Pojam i značenje zaposlenosti i nezaposlenosti.....	15
3.2. Ekonomske implikacije zaposlenosti.....	18
3.3. Kretanje zaposlenosti na razini Europske unije.....	19
3.4. Kretanje zaposlenosti na razini Republike Hrvatske	20
4. UTJECAJ STUPNJA OBRAZOVANJA NA ZAPOSLENOST	22
4.1. Dosadašnje spoznaje o povezanosti zaposlenosti i stupnja obrazovanja.....	22
4.2. Povezanost stupnja obrazovanja i zaposlenosti na razini Europske unije	24
4.3. Povezanost stupnja obrazovanja i zaposlenosti na razini Republike Hrvatske	27
4.4. Usporedna analiza povezanosti stupnja obrazovanja i zaposlenosti Republike Hrvatske s EU-27 prosjekom.....	29
5. ZAKLJUČAK.....	32
POPIS LITERATURE.....	33
POPIS GRAFIKONA	37
POPIS TABLICA	38
ŽIVOTOPIS.....	39

1. UVOD

Obrazovanje predstavlja važan aspekt ljudskog života. Razmišljanje o obrazovanju kao ljudskom kapitalu motivira pojedince i društva u cjelini da ulažu u obrazovanje kako bi povećali produktivnost te individualne i društvene koristi. Prema ekonomskoj teoriji i praksi, obrazovanje stanovništva u pozitivnoj je korelaciji ekonomskim razvojem zemlje, a ljudski kapital smatra se jednom od najvažnijih vrijednosti društva.

1.1. Predmet i cilj rada

Tijekom proteklih desetljeća zabilježeno je brzo širenje više razine obrazovanja u mnogim razvijenim zemljama, što je značajno utjecalo na tržište rada. Pretpostavka je kako osobe s višim razinama obrazovanja imaju manje problema s nezaposlenosti i kako zarađuju više od osoba s nižim obrazovanjem. Prema podacima OECD-a (2022), više sekundarno ili post-sekundarno netercijarno obrazovanje često se smatra minimalnim obrazovnim postignućem za uspješno sudjelovanje na tržištu rada za većinu pojedinaca u zemljama OECD-a. Prema podacima OECD-a (2022), u prosjeku, samo 58% pojedinaca s nižim srednjim obrazovanjem zaposleno je u zemljama OECD-a, ali je istovremeno zaposleno 75% pojedinaca s višim srednjim ili post-sekundarnim netercijarnim obrazovanjem. Predmet ovog završnog rada je istražiti povezanost stupnja obrazovanja sa zaposlenošću. Glavni cilj rada je istražiti učinak razine obrazovanja na zaposlenost na razini Republike Hrvatske i prosjeka Europske unije. Cilj je također dati uvid u razvoj obrazovanja na razini Republike Hrvatske i prosjeka Europske unije, kao i uvid u kretanje zaposlenosti.

1.2. Metode istraživanja i izvori podataka

Za pisanje rada koristi se više metoda i izvora podataka. Kod teorijskog dijela rada koristi se dostupna domaća i inozemna literatura na temu obrazovanja, zaposlenosti i međusobne povezanosti. Literatura obuhvaća knjige, članke i dosadašnja istraživanja, a korištene metode su: deskriptivna metoda koja služi za opisivanje činjenica i potvrđivanje njihovih veza i odnosa; induktivna i deduktivna metoda gdje se analiziraju pojedine činjenice i iz općih zaključaka izvode pojedinačni zaključci. Kod istraživačkog dijela rada koriste se službeni statistički

podatci dostupni na stranicama Državnog zavoda za statistiku i Eurostata. Za ispitivanje utjecaja stupnja obrazovanja na zaposlenost korištena je korelacijska analiza, a kod usporedbe stanja u Republici Hrvatskoj i prosjeka EU korištena je metoda komparacije. Podatci koji su korišteni kod ispitivanja utjecaja stupnja obrazovanja na zaposlenost su službeni podatci Eurostata o stopama nezaposlenih prema stupnju obrazovanja.

1.3. Sadržaj i struktura rada

Rad je podijeljen na pet međusobno povezanih poglavlja. Prvo poglavlje je **Uvod** u kojem su predstavljeni predmet, cilj, metode i izvori podataka.

Drugo poglavlje naslova **Obrazovanje stanovništva** teorijski je dio rada u kojem se daje uvid u pojam i značenje obrazovanja stanovništva, nakon čega slijedi uvid u ciljeve i doseg obrazovanja stanovništva. Poglavlje obuhvaća i uvid u povijest obrazovanja stanovništva na razini Europske unije i na razini Republike Hrvatske.

Treće poglavlje naslova **Zaposlenost** također predstavlja teorijsko poglavlje u kojem je dan uvid u pojam i značenje zaposlenosti i nezaposlenosti, nakon čega slijedi uvid u ekonomske implikacije zaposlenosti. Poglavlje nadalje obuhvaća uvid u kretanje zaposlenosti na razini Europske unije, kao i kretanje zaposlenosti na razini Republike Hrvatske.

Četvrto poglavlje naslova **Utjecaj stupnja obrazovanja na zaposlenost** predstavlja empirijski dio rada u kojem se na početku daje uvid u dosadašnja istraživanja i spoznaje o usijecaju obrazovanja na zaposlenost. Potom slijedi prikaz i analiza povezanosti stupnja obrazovanja na zaposlenost na razini Europske unije i Republike Hrvatske. Na kraju poglavlja slijedi usporedna analiza stanja na razini Europske unije i Republike Hrvatske.

Peto poglavlje je **Zaključak** rada.

2. OBRAZOVANJE STANOVNIŠTVA

Obrazovanje ima središnju ulogu u održivom razvoju suvremenog gospodarstva. Ljudski kapital smatra se jednom od najvažnijih vrijednosti društva, a visoko obrazovanje ima veliki doprinos razvoju ljudskih potencijala. Etimološki, riječ „obrazovanje“ potječe od latinskih riječi *educare* i *educere*. *Educare* se odnosi na „odgojiti“ ili „hraniti“, dok riječ *educere* znači „roditi“ ili „izvući“. Neki drugi smatraju da je riječ izvedena iz druge latinske riječi *educantum* koja ima dvije komponente. „E“ podrazumijeva kretanje od unutra prema van, a „duco“ se odnosi na razvoj ili napredovanje. Analiza ovih riječi otkriva da obrazovanje ima za cilj pružiti učeniku ili djetetu okruženje za iznošenje i razvoj latentnog potencijala (Arslan, 2018). U ovom poglavlju rada daje se uvid u pojam i značenje obrazovanja stanovništva, nakon čega slijedi uvid u ciljeve i doseg obrazovanja stanovništva općenito. Poglavlje nadalje obuhvaća povijest obrazovanja stanovništva na razini Europske unije, nakon čega slijedi uvid u povijest obrazovanja stanovništva na razini Republike Hrvatske.

2.1. Pojam i značenje obrazovanja stanovništva

Stanovništvo se općenito odnosi na ukupan broj ljudi koji žive u određenom zemljopisnom području, bilo da se radi o selu, okrugu, zemlji ili svijetu u cjelini; ili pripadnost bilo kojoj određenoj rasi, vjeri, spolu, klasi, skupini, zajednici itd. Obrazovanje je proces koji prenosi, unapređuje ili mijenja znanje, informacije, razumijevanje, stavove, vještine, sposobnosti i prakse ljudi za njihovu učinkovitu izvedbu u životu kao pojedinca i člana obitelji, društva, nacije i svijeta u cjelini (UN, 2003). Obrazovanje je bitan proces u ljudskom razvoju. Predstavlja širi pojam od školovanja jer školovanje je samo jedan od načina na koji se pruža obrazovanje, dok se obrazovanje bavi ukupnim procesom ljudskog učenja kojim se prenosi znanje, osposobljavaju sposobnosti i razvijaju različite vještine. Obrazovanje se također definira kao čin ili proces obrazovanja ili primjene discipline uma ili proces treniranja karaktera. To je dinamičan instrument promjene. Očekuje se da obrazovanje utječe ili uvjetuje društveno ponašanje osobe koja se obrazuje. Obrazovanje je cjeloživotni proces koji se uvijek koristi da implicira pozitivno stanje uma (Adesemowo & Sotonade, 2022).

Prema Bamisaiye (1989, str. 9) obrazovanje je „kumulativni proces razvoja intelektualnih sposobnosti, vještina i stavova, koji sve zajedno oblikuju naše različite poglede i dispozicije za

djelovanje u životu općenito“. Nadalje, obrazovanje je iskonska bit učenja koja ljude čini trajno sposobnima i spremnima da koriste sebi i drugim članovima društva u korištenju takvog učenja. Obrazovanje se, općenito govoreći, sastoji od svih utjecaja uključenih u oblikovanje razvoja pojedinca. Cijeli život pojedinca je obrazovanje i ono prestaje kada čovjek umre. Obrazovanje se može dati kod kuće, u školi, crkvi ili džamiji, selu ili gradu, u zajednici. Samo se aspekt opismenjavanja najbolje daje u školi. Postoje mnoge vrste obrazovanja, a to su (Adesemowo & Sotonade, 2022):

- obrazovanje za opismenjavanje,
- mentalno obrazovanje,
- društveno ili moralno obrazovanje.

Mentalno obrazovanje je mentalni razvoj djeteta, dok u obrazovanju za opismenjavanje dijete mora biti u stanju razviti zdrav život. Obrazovana osoba mora se prilagoditi svakoj sredini. Obrazovanje se ponekad naziva imitacijom u smislu da svatko tko dođe u društvo ne poznaje norme i druge bitne stvari koje treba znati u društvu. Jedini način da to učini je imitacija. Obrazovanje je također sredstvo kojim se prenosi kultura, norme, tradicija, pravila s jedne generacije na drugu, a to se radi kako bi društvo moglo nastaviti postojati.

Poznata je činjenica da se ne može svako učenje definirati kao obrazovanje. Farrant (1980) je identificirao tri karakteristike koje razlikuju pravo obrazovanje od stvari kao što su učenje uloga, čisto mehanički trening ili indoktrinacija. Prema njemu, pravo obrazovanje bavi se znanjem koje je prepoznatljivo vrijedno i sposobno postići dobrovoljan i predan odgovor učenika. Pravo obrazovanje nadalje dovodi do kvalitete razumijevanja koja stvara nove mentalne perspektive kod učenika i koristi metode koje potiču učenikovo prosuđivanje i korištenje njegovih kritičkih sposobnosti. Zapravo, obrazovanje se može smatrati kulturnim reproduktivnim sustavom društva. Obrazovanjem se društvo reproducira, prenoseći svoja glavna obilježja na sljedeću generaciju, iako proces postaje kompliciran kako vrijeme prolazi zbog utjecaja filozofskih, ekonomskih, političkih i društvenih sila koje djeluju na mehanizam. Dugoročno gledano, svaka se generacija razlikuje od mjesta na kojem je nastala, no ipak je odgovorna za održavanje društva na životu. Obrazovanje se može provoditi na tri različita načina: formalno, neformalno i informalno. S obzirom na potrebu za razvojem u današnje vrijeme, obuka ljudi kroz formalno obrazovanje ima prioritet (Adesemowo & Sotonade, 2022).

Formalno obrazovanje je planirana i strukturirana vrsta obrazovanja. Učenje se izvodi u posebno izgrađenim, namjenski dizajniranim ustanovama kao što su škole, posebno osnovne, srednje škole (privatne i javne), specijalne škole za osobe s invaliditetom, fakulteti i sveučilišta. Teme koje treba podučavati pomno su planirane i dobro strukturirane korištenjem nastavnih planova i programa, shema rada, nacрта predmeta, plana lekcija i rasporeda sati. Instruktor je certificirano i kvalificirano osoblje koje izvodi nastavu pod nadzorom unutarnjih i vanjskih upravnih tijela. Na kraju svakog stupnja formalnog obrazovanja dodjeljuje se potvrda kojom se priznaju postignuća polaznika (Peters, 2010). Formalno obrazovanje također karakteriziraju njegove posebnosti koje su visoko strukturirani programi s preskriptivnim sadržajem kurikuluma. To pružaju privatne i javne osnovne i srednje škole, fakulteti i sveučilišta. Njegova druga strana sastoji se od umjerenog strukturiranog programa s preskriptivnim sadržajem kurikuluma i određenom fleksibilnošću u metodi (Adesemowo & Sotonade, 2022).

Neformalno obrazovanje razlikuje se od formalnog obrazovanja po tome što nema određenog učitelja, nema pisanog nastavnog plana i programa, nema ispita u bilo kojem određenom razdoblju. Neformalno obrazovanje predstavlja bilo koju organiziranu aktivnost učenja izvan strukture formalnog obrazovnog sustava. Ova vrsta obrazovanja ciljano je namijenjena zadovoljavanju specifičnih obrazovnih potreba pojedinih skupina djece, mladih ili odraslih u zajednici. Uključuje različite vrste strukovnih i obrazovnih aktivnosti kao što su osposobljavanje, naukovanje za primjerice strukovni rad, kao i poljoprivredno savjetovanje te programi opismenjavanja mladih i odraslih izvan formalnog školskog sustava (Peters, 2010). Informalno obrazovanje predstavlja vrstu obrazovanja koja dolazi prirodno. Nije ni planirano ni strukturirano. Primjeri su različite vrste učenja koje dijete dobiva od svoje obitelji, vjerske zajednice, vršnjačkih grupa, prijatelja, iskustva udruga, masovnih medija i okoline općenito (Adesemowo & Sotonade, 2022).

Ukratko, obrazovanje bi trebalo omogućiti djetetu da izraste do potpunog statusa čovjeka u zdravom, umnom i tjelesnom smislu. Također, obrazovanje bi trebalo pomoći djetetu, na temelju njegove sposobnosti, da stekne potrebno znanje i vještine koje će mu omogućiti da vodi dobar i koristan život, ugodan za sebe i koristan za svoje bližnje. Obrazovanje također potiče čovjeka da razvije visoke standarde ponašanja i integriteta, što mu omogućava da razvije visok osjećaj vrijednosti. U konačnici, obrazovanje osposobljava čovjeka da zarađuje za život i da se razumno prilagodi svojoj okolini.

2.2. Ciljevi i doseg obrazovanja stanovništva

Obrazovni ciljevi predstavljaju ciljeve koje društvo postavlja obrazovnom sustavu kojim upravlja. Cilj znači željeni kraj neke radnje koja je na umu ili željeni cilj koji treba postići. Obrazovni ciljevi su željeni ishodi procesa obrazovanja. Oni prikazuju što će pojedinci moći postići kao rezultat primljenog učenja. Ciljevi koji su ili navedeni u specifičnim terminima ili općim terminima pokušavaju u detalje objasniti što se točno namjerava. Različiti ljudi na različitim razinama mogu različito percipirati obrazovne ciljeve (Peters, 2010). Roditelji imaju tendenciju razmišljati o izgledima za karijeru kao cilju obrazovanja, vjerski vođe misle da bi obrazovanje trebalo biti za moralni rast djece. Političari teže razvoju događaja koji imaju nacionalni značaj, dok učenici i nastavnici koji su izravno uključeni mogu imati potpuno drugačije ciljeve od navedenih. Obrazovni ciljevi, prema Farrantu (1980), mogu se promatrati u smislu:

- Osobnog razvoja uključujući intelektualni i duhovni rast.
- Stručne pripreme u smislu potrebnih praktičnih vještina i karakternih kvaliteta.
- Društvenih treninga u kojem se mladi iniciraju u društvo.

Ciljevi obrazovanja stoga uključuju niz zadataka na razini pojedinca koji moraju uključivati pomoć svakom pojedincu da otkrije filozofiju u kojoj on sam ima značaj; na razini zajednice koje pomažu mladom pojedincu da se osposobi za suočavanje s budućnošću. Najveći i najvažniji cilj obrazovanja je nastojanje da se svaki novi naraštaj uključi u vlastito društvo. Svaka nova generacija ne smije biti potpuno odsječena od naslijeđa svoje prošlosti, potreban je kontinuitet, pa stoga i velika potreba za obrazovanjem (Adesemowo & Sotonade, 2022). Obrazovanje je svrhovita aktivnost. Obrazovanjem se namjeravaju unijeti određene poželjne promjene kod učenika. Obrazovanje je svjestan napor i, kao takav, ima jasne ciljeve, a ciljevi daju smjer aktivnosti. U svjetlu ciljeva utvrđuje se nastavni plan i program i mjere se akademska postignuća učenika. Ciljevi obrazovanja su se mijenjali tijekom povijesti i stoga je ono dinamično. Ciljevi obrazovanja nisu fiksni, vječni i univerzalni (Kumar & Ahmad, 2007).

U staroj Indiji ideal života bio je spiritualistički. Odgojni cilj bio je određen koncepcijom života. Stoga je cilj obrazovanja bio samospoznaja ili spoznaja Brahme ili Apsoluta. U staroj Sparti obrazovanje nije bilo individualističko nego socijalističko. Svaki čovjek nije rođen za sebe, već za državu. Država je sama po sebi bila škola. Neposredan cilj ovog sustava obrazovanja pod

državnom kontrolom bio je obučavati mlade u vojarnama daleko od kuće, razviti čvrst um u izdržljivom tijelu, proizvesti hrabre vojnike. Individualna sloboda stoga nije bila dopuštena. Obrazovanje je prvenstveno bilo tjelesno. U Ateni je pojedinac zauzimao ključnu poziciju na polju obrazovanja. Atensko obrazovanje usmjereno je na harmoničan fizički, intelektualni, moralni i estetski razvoj osobnosti. Osigurao je sklad između pojedinca i države, između tjelesnog i duševnog razvoja, između mišljenja i djelovanja. Njegov neposredni cilj bio je razviti lijep um u lijepom tijelu. Sokrat, Platon i Aristotel, grčki idealisti, odbacili su krajnje individualistički cilj obrazovanja. Sokrat je naglašavao stjecanje univerzalnog i vječnog znanja ili istine. Platon je zagovarao skladan razvoj svih moći pojedinca i izjednačavao osobnu realizaciju s društvenom solidarnošću. Aristotel je zagovarao ideal sklada između pojedinca i društva, između intelekta i karaktera te teorije i prakse (Cubberley, 2003).

Nadalje, Stari Rimljani nisu bili zainteresirani za stjecanje čisto teorijskog znanja. Njihovo je gledište bilo materijalističko. Njihov najviši životni cilj bio je postizanje materijalnog uspjeha. Cilj rimskog obrazovanja bio je, dakle, proizvesti dostojnog građanina rimske države, sposobnog uživati prava i obavljati građanske dužnosti. Tijekom srednjeg vijeka obrazovanje je bilo u potpunosti svećenička stvar. Misticizam, monaštvo, viteštvo i skolastika dominirali su životom na svim poljima. Obrazovanje je bilo apsolutno formalnog karaktera i religioznog pogleda. Protiv ovog obrazovanja krenuo je realistički pokret pod vodstvom Bacona i Comeniusa. Prema njima, neznanje je bilo u korijenu svih zala. Stoga su se zalagali za širenje univerzalnog i integritanog znanja. Djetetova individualnost, njegove moći i interesi pridavali su najveću važnost. Zbog vjerskih, društvenih, psiholoških i pedagoških razloga u modu je ušla nova teorija odgoja, poznata kao teorija mentalne ili formalne discipline. John Locke bio je povijesni predstavnik ove nove doktrine. Prema njemu, cilj obrazovanja trebao bi biti proizvesti zdrav duh u zdravom tijelu. Cilj obrazovanja bio bi disciplinirati sve sposobnosti kao što su pamćenje, mašta, percepcija, mišljenje itd. (Kumar & Ahmad, 2007).

Pravi individualistički ideal obrazovanja nastao je u 18. stoljeću. Evolucija obrazovanja tadašnjeg modernog tipa neizbježno je značila stvaranje posve novih zahtjeva za obrazovanjem ljudi. Ovaj novi duh koji je obilježio sredinu osamnaestog stoljeća da se o njemu često govori kao o razdoblju obrazovnog prosvjetiteljstva. Dolazi do razvoja državnih obrazovnih sustava, kako u europskim tako i u američkim državama što se smatra pretečom današnjeg obrazovnog sustava (Cubberley, 2003). Obrazovanje je od tada doživjelo veliku ekspanziju tijekom godina s neviđenim rastom u sudjelovanju i razinama postignuća. Obrazovni sustavi razvili su se u

glavne pokretače gospodarskog rasta i prosperiteta, izgradnje nacije i zajednice te društvenog napretka. Obrazovanje danas oblikuje svijet razvijajući znanja, vještine, stavove i vrijednosti na koje se društva oslanjaju, stvarajući društvenu koheziju i pripremajući ljude da postanu i ostanu kompetentni radnici i aktivni građani. Kao takvi, obrazovni sustavi danas potiču demokraciju i transformaciju u društva znanja usmjerena na inovacije (OECD, 2023).

2.3. Povijest obrazovanja stanovništva na razini Europske unije

Obrazovna politika EU proizašla je iz društvenih i ekonomskih čimbenika, te se smatrala instrumentom za ispunjavanje zahtjeva jednakosti i pravde u društvu kako bi se ostvarila socijalna pravda i doprinijelo gospodarskom rastu (Cankaya, Kutlu, & Cebeci, 2015). Prva službena procjena o obrazovnim politikama EU-a napravljena je u članku 128. Rimskih ugovora 1957. U Ugovoru, naglašavajući važnost stručnog obrazovanja za slobodno kretanje usluga i osoba, ponuđeno je osigurati nostrifikaciju diploma u inozemstvu kako bi se povećalo slobodno kretanje i potaknulo obrazovanje stranih jezika. Od osnivanja Europske ekonomske zajednice (EEZ) od 1960-ih godina prihvaćeno je da se obrazovna politika nastavi u okviru međuvladine suradnje izvan Zajednice. Budući da Zajednica nije imala odgovarajuće iskustvo i tehničke elemente za razvoj obrazovnog projekta posebnog i specifičnog za Uniju 1970-ih, obrazovna politika kao područje nije bila zanimljiva za članice. U tom razdoblju obično su davani neki prijedlozi preporukama o obrazovanju. Neki problemi, poput posljedica naftnog šoka 1973. godine, stagnacije u Zajednici i nezaposlenosti mladih generacija, učvrstili su uvjerenje da područje obrazovanja može biti put rješenja, te se krenulo s studijama o načinu ostvarivanja bliže suradnje i u području obrazovanja (European Commission, 2006).

Odluka Europskog Povjerenstva iz 1974. godine o strukovnom obrazovanju temelj je sustava strukovnog obrazovanja. Ovom odlukom istaknuto je da je obrazovanje prvenstveno nacionalni sustav, a zatim je postignut konsenzus o osnivanju odbora koji će se sastojati od predstavnika država članica radi usklađivanja nacionalnih sustava zemalja članica u procesu integracije, a ne standardizacije i koordinacije obrazovnih programa. S učinkom ovih razvoja, odlukama Komisije EU-a 1976. godine donesen je prvi „Akcijski plan obrazovanja“. Tim Akcijskim planom utvrđeno je da su osnovni ciljevi olakšati prijelaz mladih iz obrazovanja u poslovni život, poboljšati obrazovne mogućnosti zaposlenih migranata, razviti jezično obrazovanje i potaknuti suradnju u visokom obrazovanju. Na putu ostvarenja ovih ciljeva, važnost koja se

pridaje obrazovanju počela je rasti jer su i neki političari obrazovanje vidjeli kao alat za formiranje europskog građanstva (Cankaya, Kutlu, & Cebeci, 2015).

Godine 1980. osnovan je Eurydice kao mreža obrazovanja i informacija za prikupljanje i širenje pouzdanih informacija u Europi o obrazovnim sustavima i politikama, stavljanje u službu onih koji donose obrazovne politike i doprinos konstituiranju zajedničkih politika utemeljenih na suradnji u Zajednici na taj način (Eurydice, 2023). Posljedično, naponi u ovom razdoblju bili su ograničeni samo izjavama mišljenja jer oba osnivačka ugovora nisu imala nikakvo otvoreno ovlasti za obrazovne politike, zemlje članice smatrale su obrazovni sustav svojim nacionalnim pitanjem i željele su ga zadržati u svojim područjima. Problemi nezaposlenosti i ekonomske krize u to vrijeme doveli su do usmjeravanja većinom na strukovno obrazovanje. Što se tiče obrazovnih politika visokog obrazovanja, nije bilo nikakvih izjava niti informacija jer se u osnivačkim ugovorima ne spominju nikakva ovlaštenja u tim područjima (Cankaya, Kutlu, & Cebeci, 2015).

U razdoblju 1985.-2000. počelo se spominjati visoko obrazovanje kao dio obrazovne politike. Ove obrazovne politike u visokom obrazovanju otišle su u polje intervencije Komisije EU jer se strukovno obrazovanje smatra fazom pripreme za profesionalni život. Političke inicijative u području visokog obrazovanja na taj su način dovedene u pravni status. Istaknuta prekretnica u obrazovanju u povijesti Zajednice ostvarena je Jedinostvenim europskim aktom (European Communities, 1986) kojim je propisano dovršenje jedinstvenog europskog unutarnjeg tržišta. Prihvaćeno je da dovršenje jedinstvenog tržišta, što znači slobodno kretanje roba, osoba, kapitala i usluga, ovisi o ljudskim resursima Zajednice i razvoju vještina tih ljudi. Na taj je način obrazovanje postalo novi prioritet članica Zajednice. Nakon ovog razvoja, zemlje članice su počele razvijati obrazovne mogućnosti za uspostavljanje jedinstvenog tržišta, a razmjena studenata i predavača započela je 1987. godine programima EU-a poput programa Erasmus (European Commission, 2023a). Transformacija obrazovne politike EU vidljiva je početkom 1990-ih godina, gdje je započet reformski proces kako bi se osiguralo usklađivanje novih članica koje su pristupile Uniji do 1990. godine (Cankaya, Kutlu, & Cebeci, 2015).

Ugovorom iz Maastrichta koji je potpisan 1992. godine, obrazovanje je službeno postalo jedno od područja obrazovnih politika EU i dobilo je pravnu dimenziju. U Ugovoru je odlučeno da se konstituiraju EU formacije za integraciju za svako područje između zemalja članica EU. Ovim Ugovorom obrazovanje, strukovno obrazovanje i politike za mlade prvo su stavljene na dnevni

red, te su na taj način ponovno fiksirani ciljevi EU (European Communities, 1992). Uz učinak ubrzanja koji je donio Ugovor iz Maastrichta, EU je prihvatila „Bijelu knjigu“ na summitu u Bruxellesu 1993. Nadalje, EU je 1993. objavila „Zelenu knjigu“ kako bi mladima omogućila da unaprijede vlastite vještine za tehnološke i društvene promjene i aktivnije pridonese procesu proizvodnje, a prihvatila je i Europski program za mlade. Godine 1994. Unija je pripremila „Bijelu knjigu“ za formiranje socijalnog modela u Europi kao nastavak „Zelene knjige“. U ovom dokumentu postoje neke teme poput slobode zaposlenika i jednakosti radne snage (Cankaya, Kutlu, & Cebeci, 2015).

Neke promjene koje je EU predviđela za sustave visokog obrazovanja proizašle su iz Sorbonske deklaracije, koja je prihvaćena 1998. Prema Deklaraciji, to je bilo usmjereno na pružanje međunarodne razmjene studenata, nastavnika i akademika, održavanje sve veće nacionalne i međunarodne suradnje, postizanje nostrifikacije diploma i poboljšanje jezičnih vještina. U Deklaraciji je dodatno ponuđeno da se visokoškolski programi uređuju istovremeno kao diplomski i poslijediplomski (Ministers in charge for France, Germany, Italy and the United, 1998). Studije EU-a o obrazovnoj politici ubrzale su Bolonjski proces započet 1999. i Lisabonski summit održan 2000. Bolonjska deklaracija je pripremljena u okviru Sorbonske deklaracije. Proces nakon Deklaracije ocijenjen je kao „Bolonjski proces“. Bolonjskim procesom zemlje su počele razmjenjivati svoja iskustva u usporedbi svojih sustava visokog obrazovanja s onima u drugim zemljama te formirati regionalnu suradnju kako bi razvile rješenja za slične probleme. Cilj je formirati područje europskog visokog obrazovanja s različitim sustavima visokog obrazovanja u Europi i osigurati sklad prema uspostavi konkurentnog sustava za europski sustav visokog obrazovanja. Do kraja 1990-ih uočeno je povećanje razvoja u području obrazovanja (European Commission, 2023).

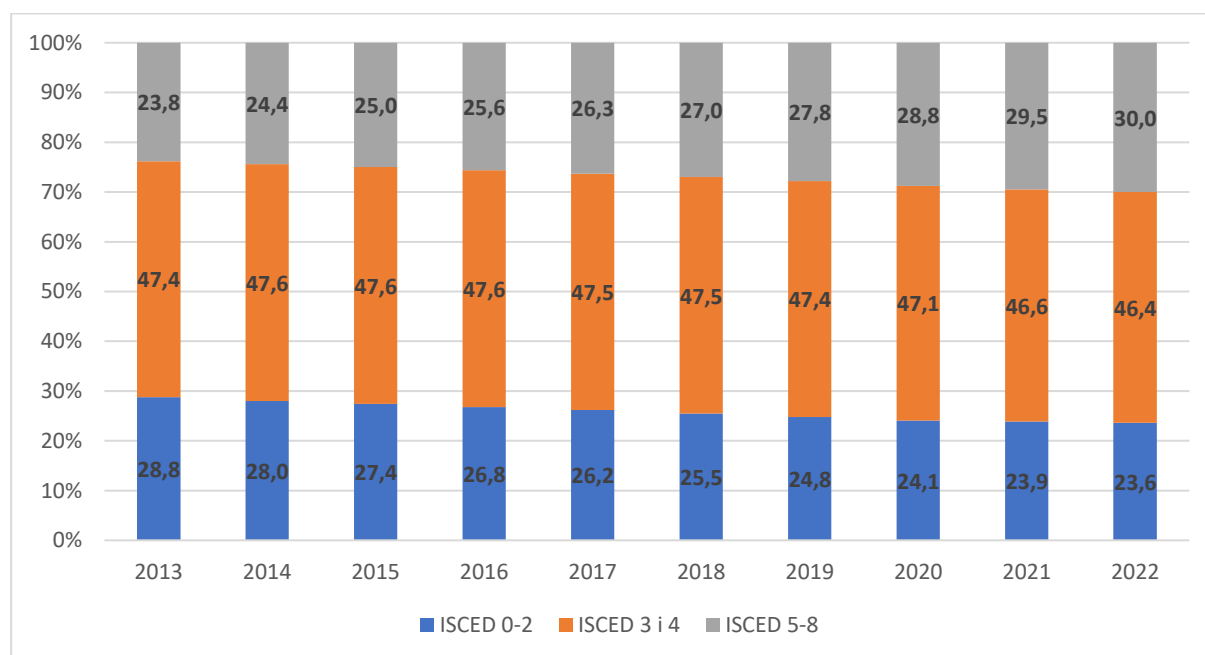
U Lisabonskoj strategiji (European Parliament, 2009), koja je postala prekretnica za obrazovanje u EU-u, cilj je bio dovesti gospodarstvo EU-a u konkurentno, na znanju utemeljeno i živo stanje u održivom kapacitetu rasta. Nadalje, naglašeno je da zajednička kultura koja treba biti osnažena u procesu proširenja EU-a i raznolikost jezika zahtijevaju suradnju u obrazovanju. Ovom je Strategijom utvrđeno da je osnovni cilj dovesti Europu u dinamično, konkurentno i na znanju temeljeno gospodarstvo do 2010. Kako bi se postigao ovaj temeljni cilj, EU je pokušala unaprijediti neke obrazovne mogućnosti u područjima obrazovanja, strukovnog obrazovanja i cjeloživotnog obrazovanja za sve građane, nakon što je EU otkrila perspektivu „Obrazovanje

2010“ za postizanje ovog cilja (Cankaya, Kutlu, & Cebeci, 2015). Od tada do danas EU je razvila niz programa koji se provode na razini Unije, a u svrhu obrazovanja stanovništva.

U nastavku je dan prikaz statistike obrazovanja na razini Europske unije (Grafikon 1). Razine obrazovnih postignuća su (Eurostat, 2023e):

- Niska razina obrazovanja: niža od osnovne, primarne ili niže sekundarne razine obrazovanja (ISCED¹ 0-2).
- Srednja razina obrazovanja: više sekundarno ili post-sekundarno netercijarno obrazovanje (ISCED 3 i 4).
- Visoka razina obrazovanja (ISCED 5-8).

Grafikon 1. Razina obrazovanja stanovništva na razini EU-27, stanovništvo u dobi od 18 do 74 godine (2013.-2022., u %)

Izvor: (Eurostat, 2023e)

Iz Grafikona 1 vidljivo je kako udio stanovništva na razini EU u dobi od 18 do 74 godine života s niskom razinom obrazovanja u promatranom razdoblju opada, a istovremeno je vidljiv značajniji rast udjela osoba s visokom razinom obrazovanja. U razdoblju od 2013. do 2022.

¹ ISCED – eng. International Standard Classification of Education: referentna međunarodna klasifikacija za organiziranje obrazovnih programa i povezanih kvalifikacija po razinama i područjima. Implementiran je u svim zbirkama podataka EU od 2014.

godine udio osoba sa srednjom stručnom spremom nije se značajnije mijenjao, odnosno njihov udio manji je za 1% u korist visokom obrazovanju.

Unutar strateškog okvira Europskog obrazovnog prostora odlučeno je o nekoliko strateških prioriteta za razdoblje 2021. – 2030. i dogovoreno je sedam ciljeva na razini EU-a. Dva pokazatelja obrazovnog postignuća koriste se za praćenje politike, točnije ciljni pokazatelj na razini EU-a o visokom obrazovanju i komplementarni pokazatelj koji se odnosi na udio ljudi s najmanje višim sekundarnim obrazovanjem. Uspješno završeno tercijarno obrazovanje postaje sve važnije zbog povećane potražnje za visokokvalificiranim osobama na tržištu rada unutar EU. U veljači 2021. Vijeće je odobrilo Rezoluciju o strateškom okviru za europsku suradnju u obrazovanju i osposobljavanju prema Europskom obrazovnom prostoru i šire (2021. – 2030.). Ova rezolucija postavlja cilj na razini EU-a da udio osoba u dobi od 25 do 34 godine s tercijarnim obrazovanjem treba biti najmanje 45 % do 2030. godine (Eurostat, 2023e). Visoko obrazovanje ima ključnu ulogu u društvu poticanjem inovacija, povećanjem gospodarskog razvoja i rasta te općenito poboljšanjem dobrobiti građana.

2.4. Povijest obrazovanja stanovništva na razini Republike Hrvatske

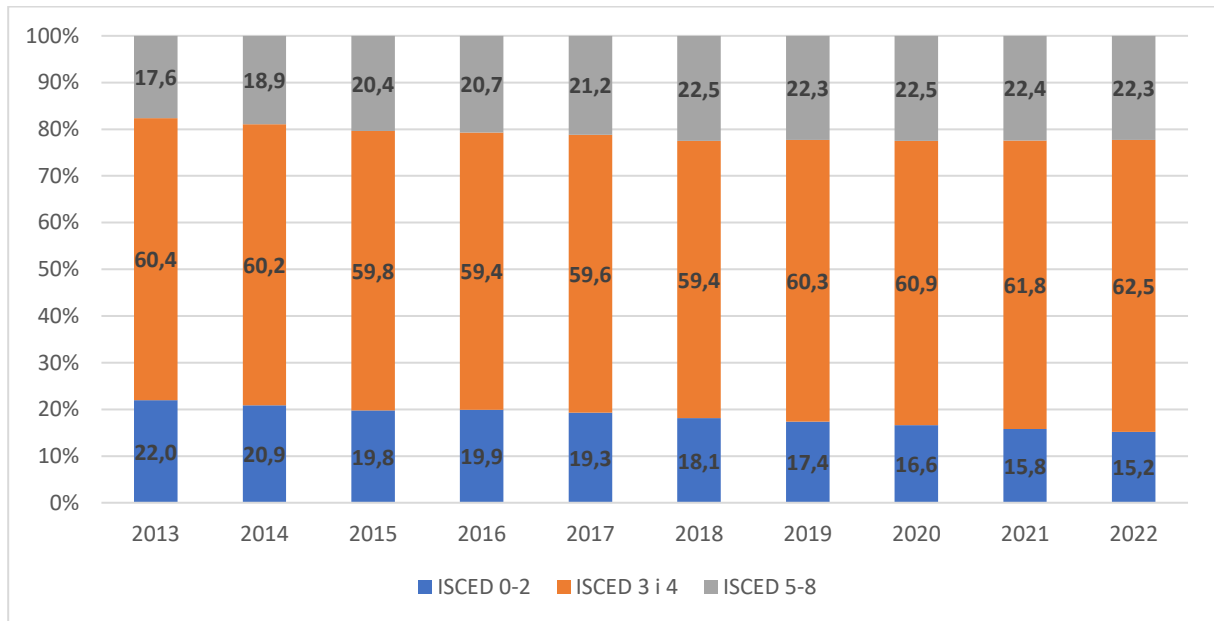
Obrazovanje je u Hrvatskoj zaštićeno člankom 66. Ustava koji kaže da svatko ima pravo na besplatno obvezno školovanje pod jednakim uvjetima i u skladu sa svojim sposobnostima. Obrazovanje je obavezno za djecu od 6 do 14 godina (Ustav Republike Hrvatske, NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14). Odgojno-obrazovni sustav u Hrvatskoj počinje predškolskim odgojem – vrtićem. U obvezno osmogodišnje osnovno obrazovanje djeca kreću sa 6. ili 7. godine života. Nakon završene osnovne škole učenici mogu nastaviti školovanje u trogodišnjim i četverogodišnjim neobaveznim srednjim školama koje su nastavnim planom i programom podijeljene na gimnazije, strukovne i umjetničke škole. Od 2010. godine upis na visoka učilišta određuje se na temelju uspjeha učenika na maturalnom ispitu. Visoka učilišta izvode sveučilišne i stručne studije. Visoka učilišta dijele se na veleučilišta, visoke škole, fakultete i umjetničke akademije. Od 2005. godine svi studijski programi usklađeni su sa zahtjevima Bolonjskog procesa (Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2023).

Bivše Ministarstvo kulture, prosvjete i športa (danas Ministarstvo znanosti i obrazovanja) započelo je transformaciju obrazovnog sustava 1991. godine. Obrazovne reforme temeljile su

se na sljedećim načelima: (a) kroatizacija (koja je u bivšoj Jugoslaviji bila potpuno zanemarena); (b) povezanost s hrvatskom odgojno-obrazovnom tradicijom; (c) pluralizam (sadržaja i ciljeva) i demokracija; (d) cjeloživotno obrazovanje; (e) sveobuhvatni i mješoviti obrazovni sustav; (f) razvoj europske i globalne dimenzije obrazovanja (odgoj za mir, ljudska prava, multikulturalizam i prava etničkih manjina). Koliko je gospodarska situacija dopuštala, znatna su sredstva ulagana u izradu novih nastavnih planova i programa, obrazovanje prognanika, obnovu i izgradnju škola i dr. Ove mjere rezultirale su povećanjem kvalitete obrazovanja na svim razinama, što se odrazilo i na uspjeh učenika. Poboľšan je i pristup obrazovanju (UNESCO, 2007).

Između 1990. i 1999. doneseni su zasebni zakoni za svaki podsustav, koji su regulirali pravne, financijske i organizacijske aspekte predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja. Kao rezultat ovog zakona, financiranje i upravljanje osnovnim i srednjim školama bili su centralizirani, pri čemu je (tadašnje) Ministarstvo prosvjete i športa bilo nadležno za programe i donošenje zakonodavnih odluka. Zakonske promjene započete u osnovnom i srednjem obrazovanju 2000. godine omogućile su: otvaranje privatnih škola i uvođenje alternativnih programa poput waldorfskih škola i stranih škola; decentralizacija financiranja kako bi se gradovima i županijama omogućilo sufinanciranje osnovnih i srednjih škola; decentralizacija upravljanja na tijela lokalne samouprave, te uključivanje roditelja u donošenje odluka; ostvarivanje prava djece nacionalnih manjina na primjereno obrazovanje; veća autonomija škola i nastavnika te povećanje savjeta i usmjeravanja (Elezović, 2019). U nastavku je dan prikaz statistike obrazovanja na razini Republike Hrvatske (Grafikon 2).

Grafikon 2. Razina obrazovanja stanovništva Republike Hrvatske, stanovništvo u dobi od 18 do 74 godine (2013.-2022., u %)

Izvor: (Eurostat, 2023e)

Grafikon 2 ukazuje kako je u promatranom razdoblju udio stanovništva s nižim obrazovanjem značajno smanjen. Stanovništvo sa srednjom stručnom spremom u promatranom razdoblju bilježi blagi porast, dok najveći rast bilježi udio stanovništva s višom razinom obrazovanja. Tako je u 2013. godini zabilježeno 17,6% osoba sa visokim obrazovanjem, dok je taj udio u 2022. godini dosegao 22,3% stanovništva u dobi od 18 do 74 godine života. Kada se usporede podatci EU-27 prosjeka i RH, vidljivo je kako u 2022. godini na razini Republike Hrvatske ima značajno manje osoba s nižom razinom obrazovanja u odnosu na EU-27 prosjek. No, također je vidljivo kako Hrvatska zaostaje za EU prosjekom kada je visoko obrazovanje u pitanju.

Nakon uvida u obrazovanje, u nastavku rada slijedi uvid u zaposlenost.

3. ZAPOSLENOST

Prije nego što se analiza utjecaj razine obrazovanja na zaposlenost, daje se uvid u teorijske pretpostavke i statistiku zaposlenosti. Poglavlje obuhvaća uvid u pojam i značenje zaposlenosti i nezaposlenosti, nakon čega slijedi uvid u ekonomske implikacije zaposlenosti. Poglavlje također obuhvaća uvid u kretanje zaposlenosti na razini Europske unije i na razini Republike Hrvatske.

3.1. Pojam i značenje zaposlenosti i nezaposlenosti

Rad predstavlja ljudski čimbenik u proizvodnji dobara i usluga gospodarstva. Baš kao što postoje tržišta za automobile, kruh i čelik, postoji tržište za usluge koje ljudi pružaju. Ono po čemu se tržište rada razlikuje od, recimo, tržišta čelika je to što se radna snaga sastoji od ljudi koji zapravo iznajmljuju svoje vrijeme poduzećima na određena razdoblja - na primjer, sat ili godinu. Ljudi daju svoj rad poduzećima u zamjenu za plaću, a svoje neplaćeno slobodno vrijeme mijenjaju za plaćeno radno vrijeme kako bi zaradili za život i mogli kupiti robu i usluge. Poduzeća, zauzvrat, koriste ovaj rad za proizvodnju dobara i usluga koje zahtijevaju potrošači (Dallas Fed, 2013). U klasičnoj ekonomiji, rad je jedan od tri faktora proizvodnje, uz zemlju i kapital. Rad se često definira kao fizički ili mentalni napor koji ljudska bića ulažu u proizvodnju dobara i usluga. U neoklasičnoj ekonomiji, rad je širi koncept koji uključuje sve ljudske aktivnosti koje dodaju vrijednost proizvodu ili usluzi. To uključuje ne samo fizički i mentalni napor, već i korištenje alata, strojeva i druge opreme. Također obuhvaća vrijeme potrošeno na planiranje, organiziranje i nadgledanje proizvodnje. U određenim ekonomskim modelima rad se smatra homogenim inputom. To znači da se pretpostavlja da svi radnici imaju iste vještine, sposobnosti i produktivnost. Međutim, rad nije homogen u stvarnom životu. Radnici se razlikuju po vještinama, sposobnostima, iskustvu i motivaciji. Ove razlike mogu dovesti do različitih količina outputa po satu rada, čak i kada su svi ostali inputi isti (Polovina & Medić, 2002).

Zapošljavanje je pravni pojam koji je ključan za određivanje pravne zaštite, društvenog priznanja i ekonomske sigurnosti povezanih s različitim oblicima rada. Zaposlena osoba prema definiciji Međunarodne organizacije rada (eng. International Labour Organisation-ILO) je osoba u dobi od 15 ili više godina koja je u određenom tjednu odradila najmanje jedan sat

plaćenog posla ili koja je odsutna s posla iz određenih razloga (godišnji odmor, bolovanje, porodiljni itd.) i određeno vremensko razdoblje. Obuhvaćeni su svi oblici zapošljavanja (zaposleni, samozaposleni, obiteljski pomagači), bilo da je zaposlenje prijavljeno ili ne (OECD, 2005). Stope zaposlenosti su mjera iskorištenosti raspoloživih radnih resursa. Kratkoročno gledano, te su stope osjetljive na gospodarski ciklus, ali dugoročno na njih značajno utječu vladine politike u pogledu visokog obrazovanja i dohodovne potpore te politike koje olakšavaju zapošljavanje skupina u nepovoljnom položaju. Stope zaposlenosti izračunavaju se kao omjer broja zaposlenih i radno sposobnog stanovništva. Radno sposobno stanovništvo odnosi se na osobe u dobi od 15 do 64 godine (OECD, 2013).

U kontekstu Ankete o radnoj snazi (eng. Labour force survey-LFS), zaposlena osoba je osoba u dobi od 15 do 89 godina (u navršenim godinama na kraju referentnog tjedna) koja je tijekom referentnog tjedna bila u jednoj od sljedećih kategorija (Eurostat, 2023a):

- osobe koje su tijekom referentnog tjedna radile najmanje 1 sat za plaću ili dobit, uključujući pomoćne obiteljske radnike;
- osobe s poslom ili poduzećem koje privremeno nisu bile na poslu u referentnom tjednu, ali su bile vezane za posao, uključujući: osobe koje nisu na poslu zbog praznika, dogovora o radnom vremenu, bolovanja, roditeljskog ili očinskog dopusta; osobe na obuci vezanoj uz posao; osobe na roditeljskom dopustu, koje primaju i/ili imaju pravo na dohodak ili beneficije povezane s poslom, ili čiji se roditeljski dopust očekuje u trajanju od 3 mjeseca ili manje; sezonski radnici izvan sezone, pri čemu nastavljaju redovito obavljati poslove i obveze za radno mjesto ili poslovanje, isključujući ispunjavanje zakonskih ili administrativnih obveza; osobe koje privremeno nisu na poslu iz drugih razloga pri čemu je očekivano trajanje odsutnosti 3 mjeseca ili manje;
- osobe koje proizvode poljoprivredne proizvode čiji je glavni dio namijenjen prodaji ili razmjeni.

Prema Bejaković (2003, str. 659), „nezaposlenost je stanje u kojem se dio radno sposobnih članova društva ne može zaposliti primjereno svojim sposobnostima i kvalifikacijama, uz uobičajenu plaću“. Prema odredbama Međunarodne organizacije rada, standardna međunarodna definicija nezaposlenosti obuhvaća sve osobe starije od dobne granice određene za mjerenje ekonomski aktivnog stanovništva, u Republici Hrvatskoj to je 15 godina starosti, koje su (Galešić, Maslić Seršić, & Šverko, 2002):

- tijekom referentnog razdoblja bile bez posla;
- tijekom tog razdoblja bile u svakom trenutku na raspolaganju za posao; i
- poduzimale korake u cilju pronalaženja posla, odnosno osobe koje su aktivno tražile posao.

Definicija nezaposlenosti temelji se na sljedećim kriterijima (Hussmanns, Mehran, & Verma, 1992):

- da je osoba trenutno bez posla;
- da je osoba raspoloživa za rad; i
- da osoba traži posao.

Nezaposlenost se mjeri stopom nezaposlenosti, odnosno udjelom nezaposlenih osoba u ukupnom broju radno sposobnog stanovništva. EU nezaposlenu osobu definira prema smjericama Međunarodne organizacije rada, kao (Eurostat, 2023d):

- osobe od 15 do 74 godine;
- nisu bili zaposleni tijekom referentnog tjedna prema definiciji zaposlenja; trenutno raspoloživi za rad, tj. dostupni za plaćeno zaposlenje ili samozapošljavanje prije isteka 2 tjedna nakon referentnog tjedna;
- aktivno traže posao, tj. provodili su aktivnosti u razdoblju od četiri tjedna zaključno s referentnim tjednom traženja plaćenog zaposlenja ili samozapošljavanja ili su pronašli posao za početak unutar razdoblja od najviše 3 mjeseca od kraja referentnog tjedna.

Stopa nezaposlenosti je broj nezaposlenih kao postotak radne snage. Prema OECD-u (2023a), nezaposleni su osobe u radnoj dobi koje su bez posla, raspoložive su za rad i poduzele su određene korake kako bi pronašle posao. Jedinствена primjena ove definicije rezultira procjenama stopa nezaposlenosti koje su više međunarodno usporedive od procjena temeljenih na nacionalnim definicijama nezaposlenosti. Ovaj se pokazatelj mjeri brojem nezaposlenih kao postotkom radne snage i sezonski je prilagođen. Radna snaga se definira kao ukupan broj nezaposlenih plus onih koji su zaposleni. Podaci se temelje na anketama o radnoj snazi (LFS). Za zemlje Europske unije u kojima podaci o mjesečnoj anketi o radnoj snazi nisu dostupni, mjesečne brojke nezaposlenih procjenjuje Eurostat.

3.2. Ekonomske implikacije zaposlenosti

Zapošljavanje se često ističe kao poveznica između gospodarskog rasta i smanjenja siromaštva. Otvaranje radnih mjesta uzrokovano gospodarskim rastom povećava mogućnosti zapošljavanja što zauzvrat povećava prihode siromašnih ljudi. Viša razina zarade omogućila bi radnicima da potroše više na obrazovanje, čime bi se podigao kapacitet i produktivnost njihove djece, te stvorili potrebni uvjeti za postizanje više razine gospodarskog rasta u budućnosti (Islam, 2004). Količina i kvaliteta rada koju pojedinci nude važan je čimbenik u određivanju razine proizvodnje i stope rasta gospodarstva. Ljudi s poslom, ljudi koji traže posao i poduzeća koja traže zaposlenike čine ono što je poznato kao tržište rada. Ova interakcija između ljudi koji pružaju usluge rada i poduzeća koja zahtijevaju usluge radnika je ono što određuje nadnice i nadnice koje se isplaćuju zaposlenicima i ukupan broj zaposlenih ljudi (Dallas Fed, 2013). Važan aspekt tržišta rada je doprinos koji daju jedinstvene vještine i sposobnosti svih vrsta ljudi. Ti se talenti mogu promijeniti i poboljšati obrazovanjem ili obukom, čineći radnu snagu sve većim talentima. Učinkovito korištenje vještina i osposobljavanje ljudi za ispunjavanje novih zahtjeva na tržištu pomažu da proizvodni proces postane učinkovitiji. Drugi važan aspekt tržišta rada je mobilnost radnika koje ono čini. Ova je mobilnost važna kada poslodavci usklađuju vještine sa slobodnim radnim mjestima (Islam, 2004).

Jedna od determinanti dugoročnog gospodarskog rasta je i povećanje produktivnosti rada. Produktivnost rada je vrijednost koju svaka zaposlena osoba stvara po jedinici svog inputa. Prva determinanta produktivnosti rada je ljudski kapital. Ljudski kapital je akumulirano znanje (iz obrazovanja i iskustva), vještine i stručnost koju prosječni radnik u gospodarstvu posjeduje. Što je viša prosječna razina obrazovanja u gospodarstvu, to je veći akumulirani ljudski kapital i veća produktivnost rada. Drugi čimbenik koji određuje produktivnost rada su tehnološke promjene. Tehnološka promjena je kombinacija izuma - napretka u znanju - i inovacije, koja predstavlja korištenje tog napretka u novom proizvodu ili usluzi. Treći faktor koji određuje produktivnost rada je ekonomija razmjera (ILO, 2021).

Stopa rasta produktivnosti nekog gospodarstva usko je povezana sa stopom rasta BDP-a po stanovniku, iako to dvoje nije identično. Na primjer, ako se postotak stanovništva koje ima zaposlenje u nekom gospodarstvu poveća, BDP po stanovniku će se povećati, ali to možda neće utjecati na produktivnost pojedinačnih radnika. Dugoročno gledano, jedini način na koji BDP po stanovniku može kontinuirano rasti je ako produktivnost prosječnog radnika raste ili ako

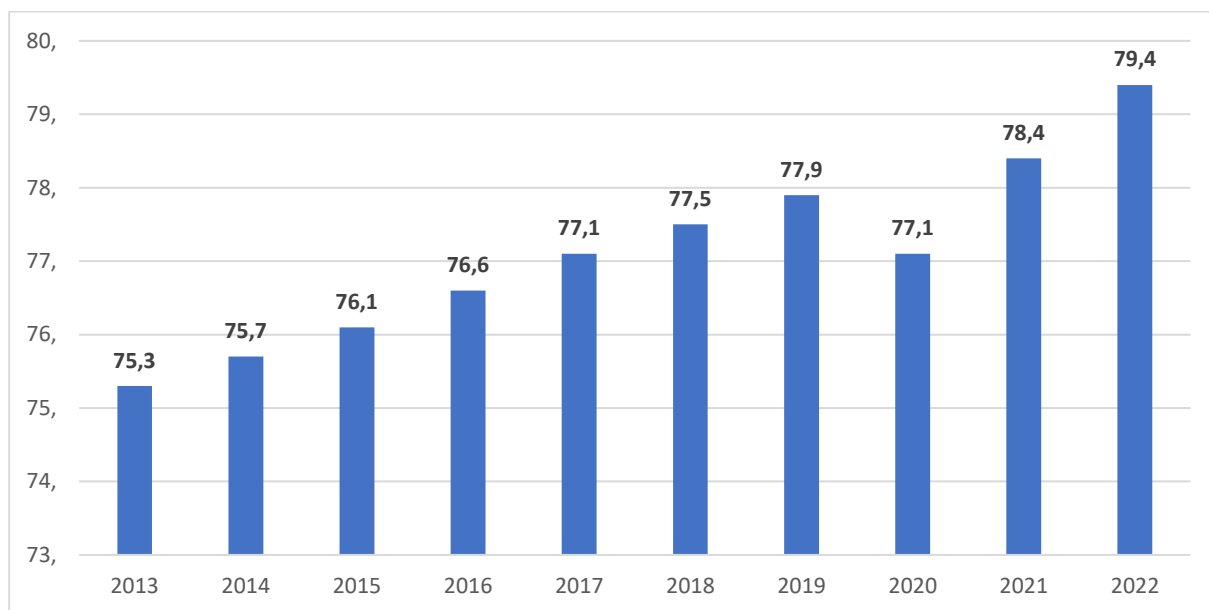
postoje komplementarna povećanja kapitala (Graham & Anwar, 2019). Zaključno, zaposlenost je važan makroekonomski pokazatelj razvoja društva. Rad, kapital, prirodni resursi i poduzetništvo četiri su bitne komponente u proizvodnji dobara i usluga u gospodarstvu.

3.3. Kretanje zaposlenosti na razini Europske unije

S ciljem promicanja učinkovitih i pravednih tržišta rada i sustava socijalne skrbi u cijeloj Europi, Europska komisija, Europski parlament i Vijeće, 2017. godine predstavili su „Akcijski plan europskog stupa socijalnih prava“. Akcijskim planom postavljena su tri cilja za 2023. godinu. Jedan od ciljeva bio je postizanje stope zaposlenosti od 78 %, a stopa zaposlenosti u 2022. godini iznosila je 74,6 %. U državama članicama EU-a, u 2022. godini, stopa zaposlenosti preko 78 % zabilježena je u 11 zemalja, a u 11 zemalja u rasponu od 70 % do 78 %. Stope zaposlenosti ispod 70% u 2022. godini zabilježene su u 5 zemalja. „Stope zaposlenosti u pet država članica EU u 2022. godini premašile su 81 %. Nizozemska je vodeća s 82,9 %, a slijede je Švedska (82,2 %), Estonija (81,9 %), Češka (81,3 %) i Malta (81,1 %). Nasuprot tome, Hrvatska (69,7 %), Španjolska (69,5 %), Rumunjska (68,5 %), Grčka (66,3 %) i Italija (64,8 %) imale su stope zaposlenosti ispod 70 %“ (Eurostat, 2023b).

Kretanje zaposlenosti na razini Europske unije prikazano je Grafikonom 3. Grafikon ukazuje na kontinuirani rast udjela zaposlenih osoba u ukupnoj populaciji (prema LFS konceptu) na razini prosjeka Europske unije. Pad je vidljivo 2020. godine kao rezultat globalne pandemije izazvane virusom Covid-19, no već 2021. godine vidljiv je oporavak i rast na razinu iznad predkrizne 2019. godine, a 2022. slijedi značajan rast zaposlenosti. Godine 2020. pandemija Covid-19 dovela je do smanjenja nacionalnih stopa zaposlenosti za 23 države članice EU-a, u usporedbi s prethodnom 2019. godinom. Sljedeće 2021. godine došlo je do poboljšanja, budući da su gotovo sve države članice EU-a doživjele porast u usporedbi s 2020. godinom. Taj se trend nastavio u 2022. godini, pri čemu su sve države članice EU-a zabilježile više stope zaposlenosti nego prethodne godine. Grčka je zabilježila najveći porast između 2021. i 2022. s porastom od 3,7%, a slijede je Irska s 3,3%, Estonija s 2,6% i Bugarska s 2,5%.

Grafikon 3. Kretanje zaposlenosti na razini Europske unije prema LFS konceptu od 2013. do 2022. (% ukupne populacije)

Izvor: (Eurostat, 2023b)

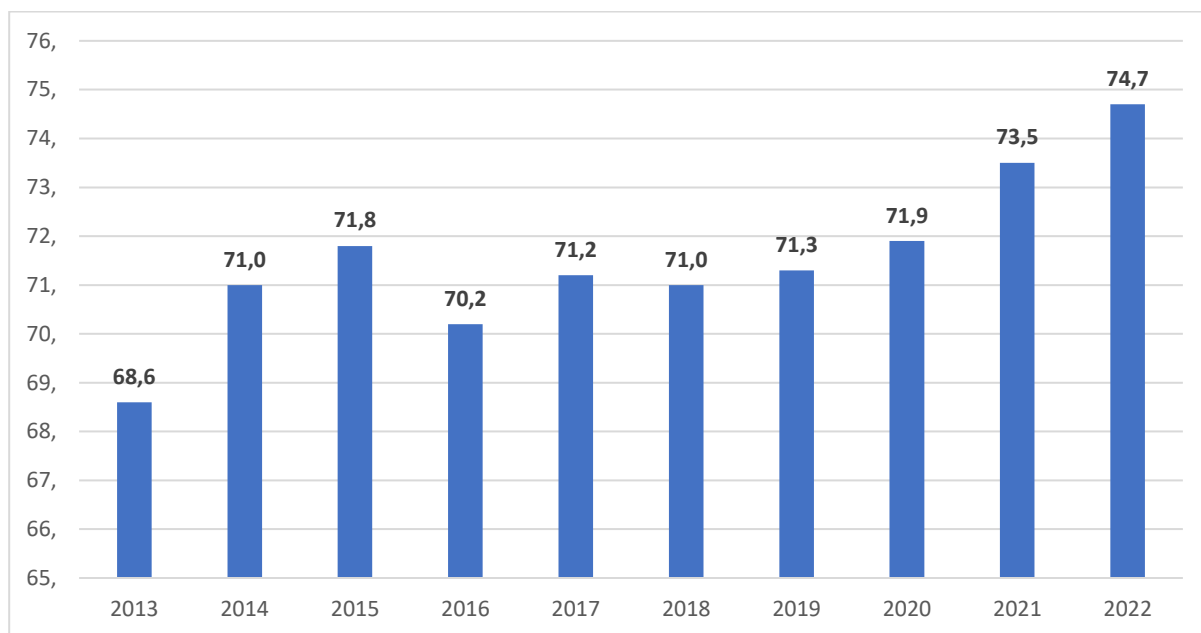
3.4. Kretanje zaposlenosti na razini Republike Hrvatske

Prema Anketi o radnoj snazi², u 2022. godini u Republici Hrvatskoj bilo je 1.707 tisuća zaposlenih osoba, što je povećanje od 29 tisuća ili 1,7% u odnosu na 2021. godinu. U 2022. godini stopa zaposlenosti za osobe od 15 do 64 godine iznosila je 64,9%, što je porast od 1,5% u odnosu na 2021. Stopa nezaposlenosti prema LFS za osobe od 15 do 64 godine iznosila je 7,1%, što je 0,5 postotnih bodova manje nego 2021. godinu (DZS, 2023).

Kretanje zaposlenosti na razini Republike Hrvatske prema LFS konceptu od 2013. do 2022. prikazano je u Grafikonu 4. Kako je vidljivo iz Grafikona 4, najniža razina zaposlenosti u promatranom razdoblju zabilježena je 2013. godine nakon čega slijedi rast dvije godine uzastopno i zabilježenim padom u 2016. godini. Od 2018. do 2022. godine bilježi se kontinuirani rast zaposlenosti, čak i u kriznoj 2020. godini. Najviša razina zaposlenosti zabilježena je 2022. godine. Nakon uvida u zaposlenost, u nastavku rada slijedi analiza utjecaja stupnja obrazovanja na zaposlenost.

² Anketa o radnoj snazi mjeri ekonomsku aktivnost stanovništva u kratkom razdoblju promatranja od tjedan dana.

Grafikon 4. Kretanje zaposlenosti na razini Republike Hrvatske prema LFS konceptu od 2013. do 2022. (% ukupne populacije)

Izvor: (Eurostat, 2023b)

4. UTJECAJ STUPNJA OBRAZOVANJA NA ZAPOSLENOST

Prema teoriji, viša razina obrazovanja omogućava veću zapošljivost i bolje uvjete zaposlenja. Obrazovanje se često smatra ključnim političkim instrumentom u borbi protiv siromaštva budući da može pomoći pojedincima da pristupe boljim poslovima koji povećavaju njihovu zaradu od rada i tako doprinose poboljšanju njihovih života. Na tržištu rada obrazovanje pruža i proizvodne kapacitete pojedincima, stoga su stečene kvalifikacije glavni adut u radničkoj konkurenciji za poslove dostupne na tržištu rada (Riddell & Song, 2011).

U ovom dijelu rada provodi se analiza utjecaja stupnja obrazovanja na zaposlenost. Na početku poglavlja daje se uvid u dosadašnje spoznaje o povezanosti zaposlenosti i stupnja obrazovanja nakon čega slijedi analiza povezanosti stupnja obrazovanja i zaposlenosti na razini Europske unije u Republici Hrvatskoj. Na kraju poglavlja slijedi i usporedna analiza povezanosti stupnja obrazovanja i zaposlenosti Republike Hrvatske s EU-27 prosjekom.

4.1. Dosadašnje spoznaje o povezanosti zaposlenosti i stupnja obrazovanja

Odnos između postignuća obrazovanja i mogućnosti zapošljavanja intuitivno je očit. U redovitim gospodarskim uvjetima radnici s niskim stupnjem obrazovanja obično su prilagođeni poslovima niske složenosti zadataka ili fizičkim radom, dok visokoobrazovani radnici mogu obavljati specijalizirane poslove visoke složenosti zadataka. U razdobljima niskog gospodarskog rasta, a time i niske potražnje za radnom snagom, visokoobrazovani radnici i dalje imaju prednost u odnosu na niže obrazovane radnike. Skup vještina visokoobrazovanih radnika je generičan i raznolik, te stoga oni mogu nadmašiti niskoobrazovane radnike za niskokvalificirani posao (Harvey, 2000). Zahvaljujući njihovim generičkim skupovima vještina, poslodavcima je također lakše prenijeti specijalizirana znanja specifična za tvrtku visokoobrazovanim radnicima. Obrazovanje služi poboljšanju vještina i produktivnosti pojedinca, čineći ga vrjednijim za zapošljavanje. Nadalje, razina obrazovanja također služi kao učinkovit signal potencijalnim poslodavcima o sposobnosti radnika. Stoga su visoke razine obrazovanja obično povezane s višim plaćama i kraćim trajanjem nezaposlenosti (Lavrinovicha, Lavrinenko, & Teivans-Treinovskis, 2015).

Opće je prihvaćeno da postignuće obrazovanja povećava produktivnost. Na primjer, de la Fuente i Ciccone (2003) otkrili su da bi povećanje prosječnog obrazovanja za jednu dodatnu godinu povećalo ukupnu produktivnost za najmanje 5%, uz čak veće dugoročne koristi koje proizlaze iz inovacija na radnom mjestu. Priroda tehnoloških inovacija također ide u prilog kvalificiranim radnicima, jer povećava potražnju za kvalificiranim radnicima dok zamjenjuje radno intenzivne fizičke poslove. Dugoročno, trgovinski tokovi i izravna strana ulaganja (FDI) rezultiraju preseljenjem niskokvalificiranih poslova u manje razvijene zemlje s nižim razinama plaća, dok su se razvijene zemlje s višim razinama plaća općenito specijalizirale za sektore s intenzivnim vještinama. Nickell i Bell (2006) pokazuju da je među zemljama G7, u razdoblju 1993.-2002., broj poslova niskoobrazovanih radnika općenito opao ili rastao po znatno nižoj stopi od prosječnog rasta zaposlenosti. Autori procjenjuju da dodatna godina prosječnog obrazovanja povećava ulazna FDI za 1,9%. Povećani tokovi izravnih stranih ulaganja zauzvrat rezultiraju brzim rastom zaposlenosti i poboljšanjem razine plaća.

Obrazovanje ima značajan utjecaj na izgled za zapošljavanje. U prosjeku u zemljama OECD-a (2021) zaposleno je 83% stanovništva s tercijarnim obrazovanjem. Na Islandu, Norveškoj, Švedskoj i Švicarskoj prosječna stopa zaposlenosti osoba s tercijarnim obrazovanjem iznosi preko 88%. Prosjek OECD-a pada na oko 74% za osobe s višim sekundarnim i višim netercijarnim obrazovanjem i na malo ispod 56% za one bez višeg srednjeg obrazovanja. Ekonomija danas prolazi tranziciju iz industrijske ekonomije u ekonomiju znanja. Za tisuće pojedinaca, visoko obrazovanje je neophodno za uspjeh u svijetu rada. Glavni cilj visokog obrazovanja je transformirati studente kroz poboljšanje vještina učenja, ponašanja i cjeloživotno osnaživanje kao kritične i logično promišljajuće osobe (Harvey, 2000). Na slobodnom tržištu rada poslodavci teže zapošljavati obrazovane i iskusne kandidate, bez obzira na to koja je razina vještina potrebna za posao. Prethodna istraživanja pokazala su da su osobe s visokim obrazovanjem konkurentnije na tržištu rada (Lavrinovicha, Lavrinenko, & Teivans-Treinovskis, 2015).

Zhang, Huang i Rozelle (2002) istraživali su kako se obrazovanje može povezati s povećanim pristupom poslovima izvan farmi u Kini, a otkrili su da se uloga obrazovanja neprestano razvija i da se razina obrazovanja sve više povezuje s povoljnijim zaposlenjem. Studija o zapošljavanju mladih na Zapadnom Balkanu (RCC, 2021) otkrila je da razina obrazovanja utječe na izgled za zapošljavanje mladih te da mladi s niskom razinom obrazovanja imaju znatno nižu stopu aktivnosti od onih s višom razinom obrazovanja.

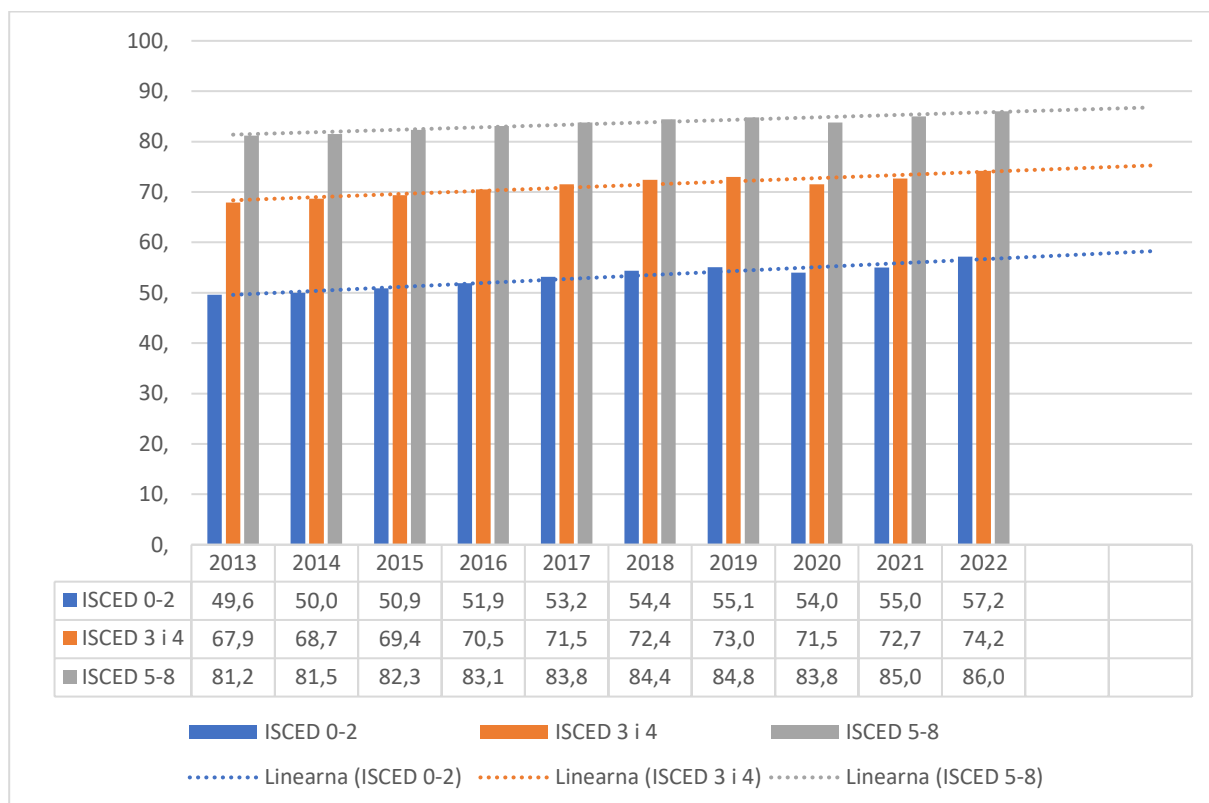
4.2. Povezanost stupnja obrazovanja i zaposlenosti na razini Europske unije

Svaka država članica EU-a odgovorna je za vlastiti sustav obrazovanja i osposobljavanja, iako su politike EU-a u ovom području osmišljene za rješavanje zajedničkih izazova, istovremeno pružajući forum za razmjenu najboljih praksi i dijeljenje dokaza o političkim inicijativama. Zaposlenost i nezaposlenost dvije su glavne odrednice koje karakteriziraju stanje na tržištu rada. Povećanje razine zaposlenosti i ograničavanje razine nezaposlenosti jedan je od najvažnijih prioriteta politike Europske unije, iako su države članice te koje imaju glavne odgovornosti u tom području. Unatoč tome, zemlje Europske unije i Europsko udruženje za slobodnu trgovinu izdvajaju značajna financijska sredstva za potporu programima politike tržišta rada, posebno za dobnu skupinu od 15 do 24 godine. Većina njih se svodi na povećanje kvalifikacija i kompetencija mladih ljudi koji ulaze na tržište rada.

Kako bi se promicao način razmišljanja o rastu prema prekvalificiranju i usavršavanju, 2023. je proglašena Europskom godinom vještina. Cilj je opremiti ljude potrebnim vještinama za osiguranje relevantnih, visokokvalitetnih poslova, s obzirom kako je stav Unije da razina obrazovanja ima značajan utjecaj na stopu zaposlenosti. Grafikon 5 u nastavku prikazuje zaposlenost prema stupnju obrazovanja.

Iz grafikona je vidljivo kako je u cijelom promatranom razdoblju stopa zaposlenosti najniža kod osoba s niskom razinom obrazovanja, a najviša kod osoba s visokom razinom obrazovanja. Godine 2022. u EU je stopa zaposlenosti za osobe u dobi od 20 do 64 godine s visokom razinom obrazovanja iznosila 86,0%, što je znatno više od stope za one koji su završili samo nisku razinu obrazovanja, koja je iznosila 57,2%. Također je potrebno naglasiti već ranije objašnjenu klasifikaciju razine obrazovanja, gdje se visoka razina obrazovanja odnosi na tercijarno obrazovanje, koje obuhvaća tercijarno obrazovanje kratkog ciklusa, prvostupnika, magistara ili doktorata (ili ekvivalente; ISCED razine 5-8), dok se niska razina odnosi na (najviše) osnovno ili niže sekundarno obrazovanje (ISCED razine 0-2). Stopa zaposlenosti u EU-u za ljude koji su završili svoje obrazovanje na srednjoj razini, tj. više sekundarno ili post-sekundarno netercijarno obrazovanje (ISCED razine 3-4), bila je između dvije prethodne stope u 2022., na 74,2 % (Eurostat, 2023e). Također, slijedi prikaz zaposlenost prema stupnju obrazovanja u ukupnoj zaposlenosti (Grafikon 6).

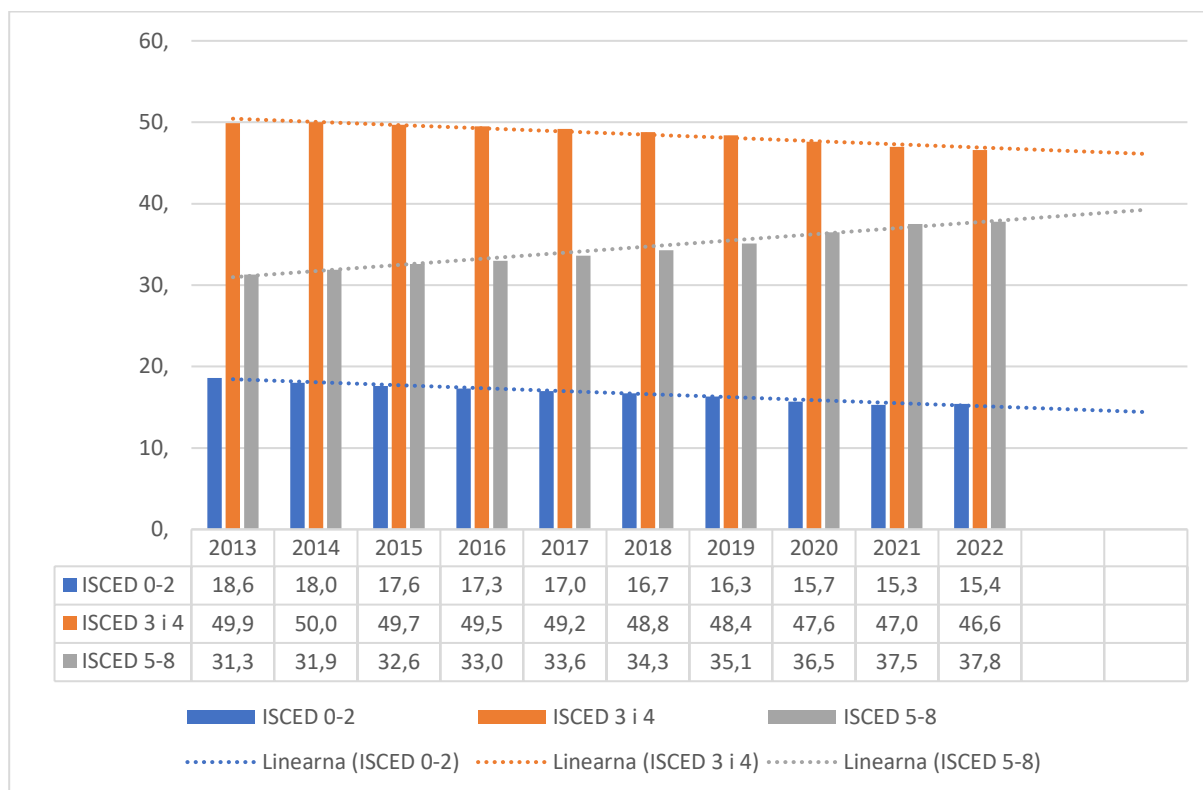
Grafikon 5. Zaposlenost prema stupnju obrazovanja u periodu od 2013. do 2022. godine na razini EU (% u ukupnoj populaciji)

Izvor: (Eurostat, 2023c)

Od ukupnog broja zaposlenih u cijelom promatranom razdoblju oko polovice čine osobe sa srednjom razinom obrazovanja, iako je vidljivo da taj udio tijekom godina polako opada s 49,9% u 2013. do 46,6% u 2022. godini. Također, vidljiv je pad broja zaposlenih sa nižim sekundarnim obrazovanjem u ukupnom broju zaposlenih, s 18,6% u 2013. godini, na 15,4% u 2022. godini. Navedena smanjenja u korist su osobama s visokim obrazovanjem čiji je udio u ukupnoj zaposlenosti porastao s 31,3% u 2013. godini na 37,8% u 2022. godini. Ovakav trend očekivan je uzme li se u obzir povećanje broja visokoobrazovanih osoba u navedenom razdoblju. Kako bi se dodatno ispitano utjecaj stupnja obrazovanja na zaposlenost provedena je korelacijska analiza gdje su u omjer stavljene stope nezaposlenosti s obzirom na stupanj obrazovanja. Stope nezaposlenosti u ukupnoj radnoj snazi, a prema razini obrazovanja prikazane su Tablicom 1. Tablicom je također prikazana korelacija stope nezaposlenosti i razine obrazovanja.

Grafikon 6. Zaposlenost prema stupnju obrazovanja u periodu od 2013. do 2022. godine na razini EU (% od ukupnog broja zaposlenih)

Izvor: (Eurostat, 2023c)

Tablica 1 ukazuje kako je u cijelom promatranom razdoblju stopa nezaposlenosti najniža kod osoba s visokom razinom obrazovanja, i istovremeno najviša kod osoba s najnižom razinom obrazovanja. Provedena korelacijska analiza ukazuje kako postoji pozitivna jaka veza između niske razine obrazovanja i nezaposlenosti (koeficijent korelacije= 0.979878). Također, vidljiva je negativna jaka veza između visoke razine obrazovanja i nezaposlenosti (koeficijent korelacije= -0.911750) što ukazuje kako povećanjem broja visokoobrazovanih osoba dolazi do smanjenja njihovog udjela u nezaposlenosti.

Tablica 1. Stope nezaposlenosti u ukupnoj radnoj snazi prema razini obrazovanja na razini EU od 2013. do 2022. godine i korelacija stope nezaposlenosti i razine obrazovanja

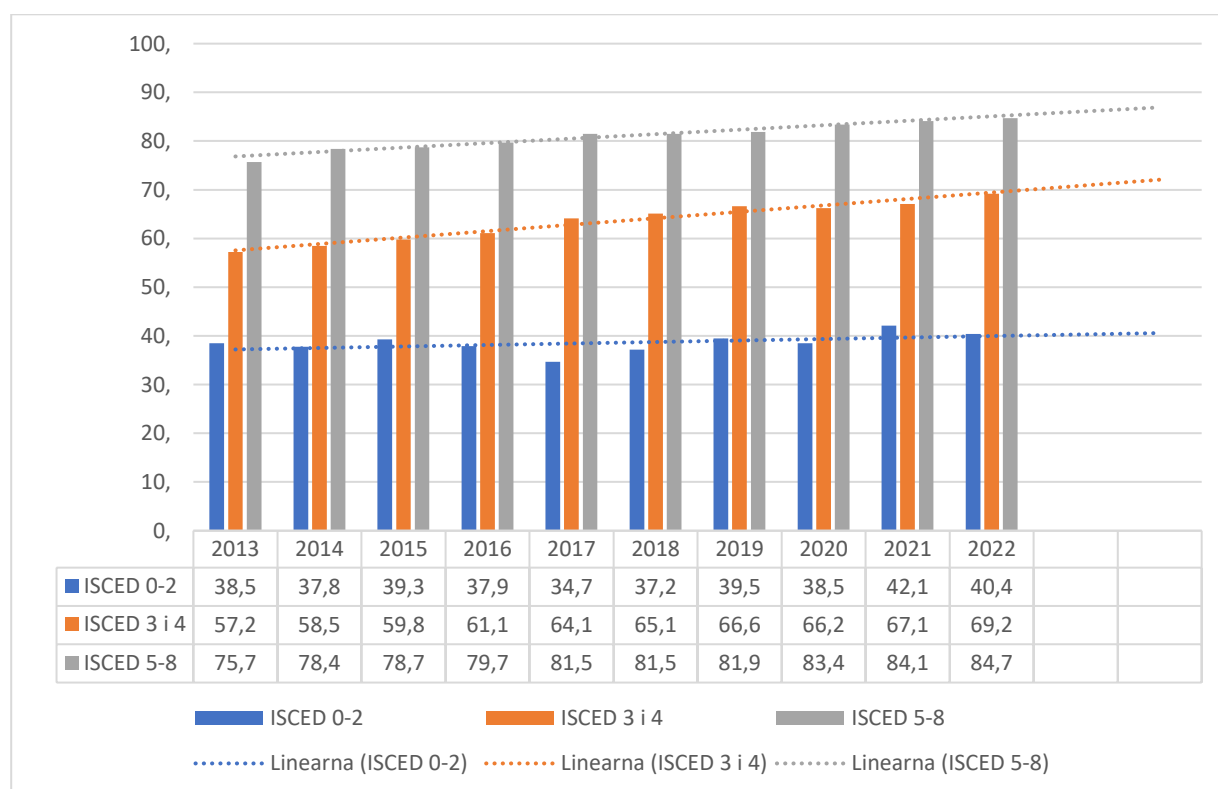
Stope nezaposlenosti u ukupnoj radnoj snazi prema razini obrazovanja											Koeficijent korelacije
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
ISCED 0-2	20.5	19.9	18.7	17.5	16.1	14.5	13.5	13.8	13.7	12.2	0.979878
ISCED 3 i 4	10.5	9.9	9.2	8.3	7.4	6.6	6.1	6.6	6.5	5.7	0.601438
ISCED 5-8	6.9	6.7	6.1	5.5	4.9	4.5	4.2	4.7	4.5	3.8	-0.911750

Izvor: samostalna izrada autorice

4.3. Povezanost stupnja obrazovanja i zaposlenosti na razini Republike Hrvatske

Ranije je prikazano kako su stope zaposlenosti u Republici Hrvatskoj u promatranom višegodišnjem razdoblju ispod EU prosjeka. Također, Republika Hrvatska se nalazi ispod prosjeka EU kada je u pitanju obrazovanje stanovništva. Grafikonom 7. u nastavku prikazana je zaposlenost prema stupnju obrazovanja u Republici Hrvatskoj.

Grafikon 7. Zaposlenost prema stupnju obrazovanja u periodu od 2013. do 2022. godine na razini RH (% u ukupnoj populaciji)

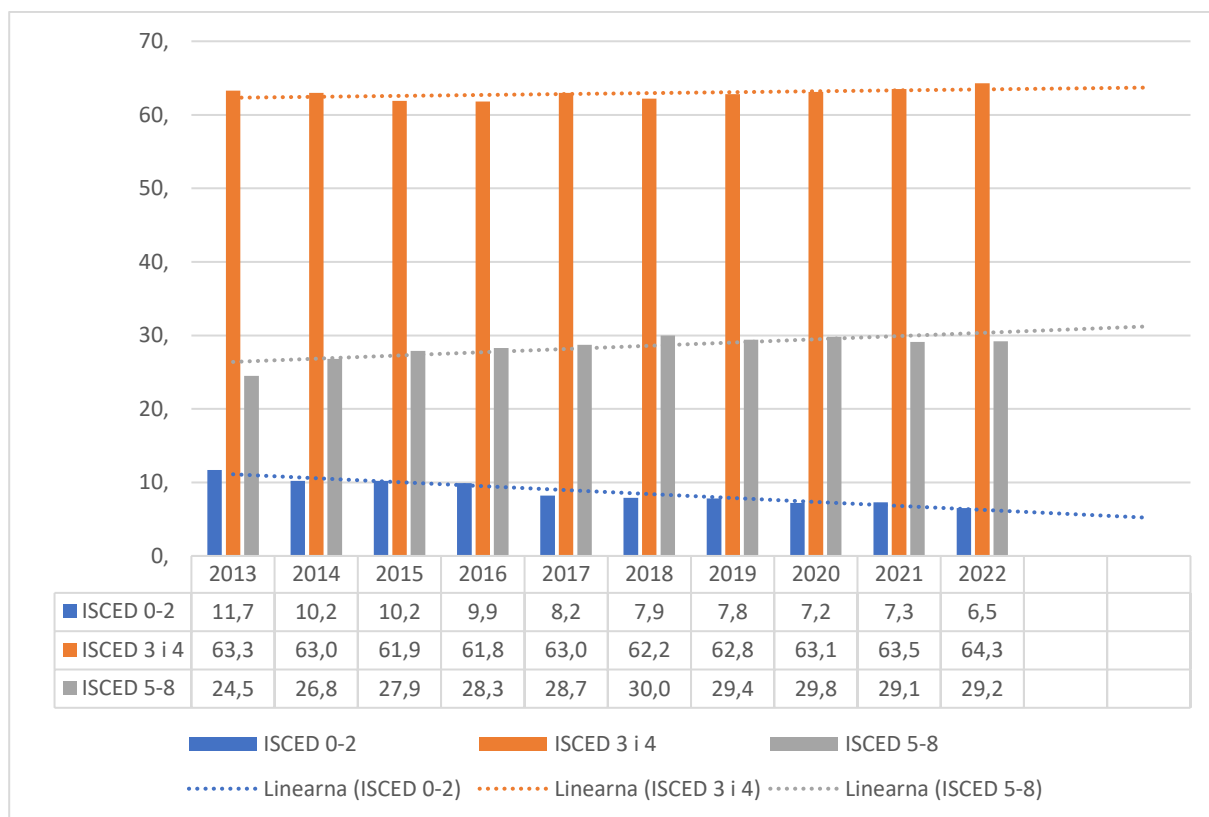

Izvor: (Eurostat, 2023e)

Kako je vidljivo iz Grafikona 8., najviše zaposlenih u cijelom promatranom razdoblju ima u kategoriji visokoobrazovanih osoba. U 2022. godini 84,7% visokoobrazovanih osoba bilo je zaposleno, dok je osoba s nižim obrazovanjem u istoj godini bilo zaposleno 40,4%. Osoba sa srednjom razinom obrazovanja u 2022. godini bilo je zaposleno 69,2%. Udio zaposlenih u svim kategorijama obrazovanja u promatranom je razdoblju rastao, a najveći rast vidljiv je kod osoba s visokom razinom obrazovanja od kojih je u 2013. godini bilo zaposleno njih 75,7%, a u 2022. čak 84,7%. Najslabiji rast zaposlenosti vidljiv je kod osoba s nižom razinom obrazovanja.

Grafikonom 8 dan je uvid u zaposlenost prema stupnju obrazovanja u ukupnom broju zaposlenih.

Grafikon 8. Zaposlenost prema stupnju obrazovanja u periodu od 2013. do 2022. godine na razini RH (% od ukupnog broja zaposlenih)

Izvor: (Eurostat, 2023e)

U ukupnom broju zaposlenih, najveći udio zauzimaju osobe sa srednjom razinom obrazovanja u cijelom promatranom razdoblju. U promatranom razdoblju udio zaposlenih s nižom razinom obrazovanja u ukupnom broju zaposlenih bilježi pad, dok udio zaposlenih s visokom razinom obrazovanja u promatranom razdoblju bilježi značajan rast u ukupnoj zaposlenosti. Udio zaposlenih sa srednjom stručnom spremom u ukupnom broju zaposlenih u promatranom se razdoblju nije značajnije mijenjao odnosno vidljiv je blagi rast od 1 postotni poen u desetogodišnjem razdoblju.

Kako bi se dodatno ispitano utjecaj stupnja obrazovanja na zaposlenost provedena je korelacijama analiza gdje su u omjer stavljene stope nezaposlenosti s obzirom na stupanj obrazovanja. Stope nezaposlenosti u ukupnoj radnoj snazi, a prema razini obrazovanja prikazane su Tablicom 2. Tablicom je također prikazana korelacija stope nezaposlenosti i razine obrazovanja.

Tablica 2. Stope nezaposlenosti u ukupnoj radnoj snazi prema razini obrazovanja na razini Republike Hrvatske od 2013. do 2022. godine i korelacija stope nezaposlenosti i razine obrazovanja

Stope nezaposlenosti u ukupnoj radnoj snazi prema razini obrazovanja											Koeficijent korelacije
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
ISCED 0-2	21.5	25.7	21.5	17.4	19.8	11.6	9.3	10.2	10.6	11.9	0.860468
ISCED 3 i 4	18.7	18.7	18.1	14.6	11.7	9.1	6.9	8.2	8.5	7.2	-0.455312
ISCED 5-8	11.3	9.6	9.2	7.8	7.1	6.0	5.3	5.4	4.9	5.3	-0.970787

Izvor: samostalna izrada autorice

Tablica 2. ukazuje kako je u cijelom promatranom razdoblju stopa nezaposlenosti najniža kod osoba s visokom razinom obrazovanja, i istovremeno najviša kod osoba s najnižom razinom obrazovanja. Provedena korelacijska analiza ukazuje kako postoji pozitivna jaka veza između niske razine obrazovanja i nezaposlenosti (koeficijent korelacije= 0.860468). Također, vidljiva je negativna jaka veza između visoke razine obrazovanja i nezaposlenosti (koeficijent korelacije= -0.970787) što ukazuje kako povećanjem broja visokoobrazovanih osoba dolazi do smanjenja njihovog udjela u nezaposlenosti.

4.4. Usporedna analiza povezanosti stupnja obrazovanja i zaposlenosti Republike Hrvatske s EU-27 prosjekom

Nakon prikaza i analize povezanosti stupnja obrazovanja i zaposlenosti na razini Europske unije i na razini Republike Hrvatske, slijedi usporedna analiza. Tablicom 3. u nastavku prikazana je usporedba razine obrazovanja stanovništva na razini EU-27 i RH.

Iz Tablice 3. vidljivo je kako Republika Hrvatska u cijelom promatranom razdoblju ima značajno manje osoba s niskom razinom obrazovanja u odnosu na EU prosjek. Također, u cijelom promatranom razdoblju RH ima manje visokoobrazovanih osoba u odnosu na EU prosjeku, a također je vidljiv je sporiji rast broja visokoobrazovanih osoba u promatranom razdoblju. S obzirom na navedeno, RH bilježi više osoba sa srednjim obrazovanjem u odnosu na EU prosjek u cijelom promatranom razdoblju, i taj udio u RH bilježi blagi rast, dok na razini EU prosjeka bilježi blagi pad. Grafikon 9 u nastavku daje uvid u usporedni prikaz Republike Hrvatske i EU prosjeka.

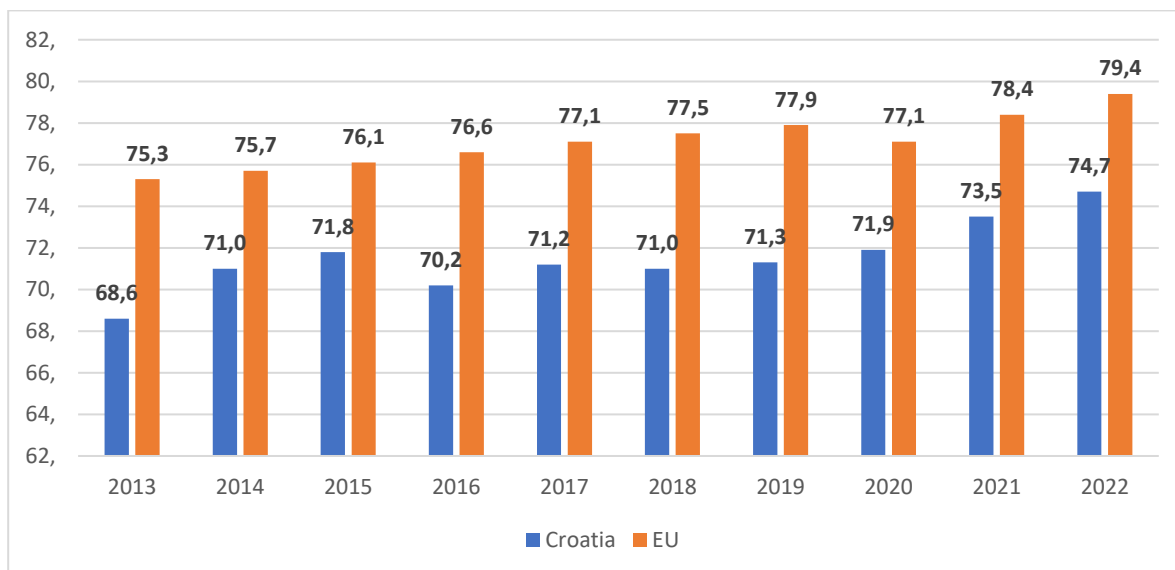
Tablica 3. Usporedba razine obrazovanja stanovništva na razini EU-27 i RH, stanovništvo u dobi od 18 do 74 godine (2013.-2022., u %)

		2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
ISCED 0-2	EU	28.8	28.0	27.4	26.8	26.2	25.5	24.8	24.1	23.9	23.6
	HR	22.0	20.9	19.8	19.9	19.3	18.1	17.4	16.6	15.8	15.2
ISCED 3 i 4	EU	47.4	47.6	47.6	47.6	47.5	47.5	47.4	47.1	46.6	46.4
	HR	60.4	60.2	59.8	59.4	59.6	59.4	60.3	60.9	61.8	62.5
ISCED 5-8	EU	23.8	24.4	25.0	25.6	26.3	27.0	27.8	28.8	29.5	30.0
	HR	17.6	18.9	20.4	20.7	21.2	22.5	22.3	22.5	22.4	22.3

Izvor: samostalna izrada autorice

Kako je vidljivo iz grafikona, stope zaposlenosti u cijelom promatranom razdoblju u Republici Hrvatskoj niže su u odnosu na EU prosjak. Najveća razlika vidljiva je 2013. godine, a najniža 2022. godine.

Grafikon 9. Usporedni prikaz kretanja zaposlenosti u RH i EU prema LFS konceptu od 2013. do 2022. (% ukupne populacije)

Izvor: (Eurostat, 2023b)

Tablicom 4 u nastavku prikazana je usporedna analiza zaposlenost prema stupnju obrazovanja u periodu od 2013. do 2022. godine. U cijelom promatranom razdoblju na razini EU vidljiva je veća razina zaposlenosti za osobe niže razine obrazovanja, kao i za osobe s visokom razinom obrazovanja. S druge strane, osobe sa srednjom razinom obrazovanja u Republici Hrvatskoj zauzimaju veći udio u ukupnoj zaposlenosti u cijelom promatranom razdoblju u odnosu na EU

prosjeak. Ovakav rezultat očekivan je uzme li se u obzir kako na razini Republike Hrvatske najveći udio rasne snage čine osobe sa srednjom stručnom spremom, dok je broj osoba s visokom stručnom spremom značajno ispad EU prosjeka.

Tablica 4. Usporedna analiza zaposlenosti prema stupnju obrazovanja u periodu od 2013. do 2022. godine(% od ukupnog broja zaposlenih)

		2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
ISCED 0-2	EU	18.6	18.0	17.6	17.3	17.0	16.7	16.3	15.7	15.3	15.4
	RH	11.7	10.2	10.2	9.9	8.2	7.9	7.8	7.2	7.3	6.5
ISCED 3 i 4	EU	49.9	50.0	49.7	49.5	49.2	48.8	48.4	47.6	47.0	46.6
	RH	63.3	63.0	61.9	61.8	63.0	62.2	62.8	63.1	63.5	64.3
ISCED 5-8	EU	31.3	31.9	32.6	33.0	33.6	34.3	35.1	36.5	37.5	37.8
	RH	24.5	26.8	27.9	28.3	28.7	30.0	29.4	29.8	29.1	29.2

Izvor: samostalna izrada autorice

5. ZAKLJUČAK

Predmet ovog završnog rada bio je istražiti povezanost stupnja obrazovanja sa zaposlenošću. Glavni cilj rada bio je istražiti učinak razine obrazovanja na zaposlenost na razini Republike Hrvatske i Europske unije. Cilj je također dati uvid u razvoj obrazovanja na razini Republike Hrvatske i Europske unije, kao i uvid u kretanje zaposlenosti. Ciljevi obrazovanja uključuju niz zadataka na razini pojedinca koji moraju uključivati pomoć svakom pojedincu da otkrije filozofiju u kojoj on sam ima značaj; na razini zajednice koje pomažu mladom pojedincu da se osposobi za suočavanje s budućnošću. Najveći i najvažniji cilj obrazovanja je nastojanje da se svaki novi naraštaj uključi u vlastito društvo. Proteklih desetljeća na globalnoj razini sve veći naglasak stavlja se na važnost visokog obrazovanja, a isto vrijedi i za Europsku uniju i Republiku Hrvatsku. Unutar strateškog okvira Europskog obrazovnog prostora odlučeno je o nekoliko strateških prioriteta za razdoblje 2021. – 2030., a jedan od ciljeva je i da udio osoba u dobi od 25 do 34 godine s tercijskim obrazovanjem treba biti najmanje 45 % do 2030. godine. Za sada, 2022. godine taj udio iznosi 30%., dok je na razini Republike Hrvatske 22,3%. Što se tiče zaposlenosti, na razini Europske unije cilj je do 2030. godine postići stopu zaposlenosti od 78 %, a 2022. godine stopa je iznosila 79,4 %, a u Republici Hrvatskoj 69,7 %.

Prema teoriji, viša razina obrazovanja omogućava veću zapošljivost i bolje uvjete zaposlenja. Također, obrazovanje ima značajan utjecaj na izgled za zapošljavanje. Analiza provedena u ovom radu ukazuje kako je na razini Europske unije u promatranom desetogodišnjem razdoblju stopa zaposlenosti najniža kod osoba s niskom razinom obrazovanja, a najviša kod osoba s visokom razinom obrazovanja. Također, u desetogodišnjem promatranom razdoblju stopa nezaposlenosti najniža je kod osoba s visokom razinom obrazovanja, i istovremeno najviša kod osoba s najnižom razinom obrazovanja. Korelacijska analiza ukazuje kako povećanjem broja visokoobrazovanih osoba dolazi do smanjenja njihovog udjela u nezaposlenosti. Što se tiče stanja u Republici Hrvatskoj, stope zaposlenosti u promatranom desetogodišnjem razdoblju su ispod EU prosjeka. Također, Republika Hrvatska se nalazi ispod prosjeka EU kada je u pitanju obrazovanje stanovništva. No, i kod Republike Hrvatske vidljivo je kako najviše zaposlenih u cijelom promatranom razdoblju ima u kategoriji visokoobrazovanih osoba. Također, stopa nezaposlenosti u Republici Hrvatskoj najniža je kod osoba s visokom razinom obrazovanja, i istovremeno najviša kod osoba s najnižom razinom obrazovanja. Korelacijska analiza također ukazuje na iste nalaze kao i kod EU prosjeka, a to je da povećanjem broja visokoobrazovanih osoba dolazi do smanjenja njihovog udjela u nezaposlenosti.

POPIS LITERATURE

- Adesemowo, P. O., & Sotonade, O. A. (2022). The Meaning and Scope of Education. U P. O. Adesemowo, *Basic of Education* (str. 1-9). Ago Are, Ogun: Olabisi Onabanjo University.
- Arslan, H. (2018). *An Introduction to Education*. Cambridge: Cambridge Scholars Publishing
- Bamisaïye, R. (1989). *A practical approach to philosophy of education*. Ibadan: AMD Publishers.
- Bejaković, P. (2003). Nezaposlenost. *Financijska teorija i praksa*, 27(4), str. 659-661.
- Cankaya, S., Kutlu, O., & Cebeci, E. (2015). The educational policy of European Union. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 174, str. 886-893.
- Cubberley, E. P. (2003). *The History Of Education*. Preuzeto 28. lipnja 2023 iz <https://www.gutenberg.org/ebooks/7521>
- Dallas Fed. (2013). *Labor, the Economy and Monetary Policy*.
- de la Fuente, A., & Ciccone, A. (2003). *Human capital in a global and knowledge-based economy*. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona, Departament d'Economia i d'Història Econòmica, Unitat Fonaments de l'Anàlisi Econòmica.
- DZS. (2023). *LABOUR FORCE IN THE REPUBLIC OF CROATIA, 2022 – ANNUAL AVERAGE*. Preuzeto 8. srpnja 2023 iz <https://podaci.dzs.hr/2023/en/58058>
- Elezović, I. (2019). Civic and citizenship education in the Republic of Croatia: 20 years of implementation. *Školsko polje*, XXX(5-6), str. 15-36.
- European Commission. (2006). *The history of European cooperation in education and training*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- European Commission. (2023). *The Bologna Process and the European Higher Education Area*. Preuzeto 12. srpnja 2023 iz <https://education.ec.europa.eu/education-levels/higher-education/inclusive-and-connected-higher-education/bologna-process>
- European Commission. (2023a). *Erasmus to Erasmus+: history, funding and future*. Preuzeto 10. srpnja 2023 iz <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/about-erasmus/history-funding-and-future>
- European Communities. (1986). *Single European Act*. Preuzeto 7. srpnja 2023 iz <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:11986U/TXT>

- European Communities. (1992). *Treaty on European Union (TEU) / Maastricht Treaty*. European Parliament.
- European Parliament. (2009). *The Lisbon Strategy*. Preuzeto 10. srpanj 2023 iz https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/empl/dv/lisbonstrategybn_/lisbonstrategybn_en.pdf
- Eurostat. (2023a). *Glossary:Employed person - LFS*. Preuzeto 12. srpnja 2023 iz https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Employed_person_-_LFS
- Eurostat. (2023b). *Employment and activity by sex and age - annual data*. Preuzeto 12. srpnja 2023 iz https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/LFSI_EMP_A__custom_6976629/default/table?lang=en
- Eurostat. (2023c). *Employment by educational attainment level - annual data*. Preuzeto 12. srpnja 2023 iz https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/lfsi_educ_a/default/table?lang=en
- Eurostat. (2023d). *Glossary:Unemployment*. Preuzeto 15. srpnja 2023 iz <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Unemployment>
- Eurostat. (2023e). *Educational attainment statistics*. Preuzeto 10. srpanj 2023 iz https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Educational_attainment_statistics
- Eurydice. (2023). *Welcome to Eurydice!* Preuzeto 5. srpnja 2023 iz <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/>
- Farrant, J. S. (1980). *Principles and Practice of Education* (2 izd.). England: English Language Book Society/Longman.
- Galešić, M., Maslić Seršić, D., & Šverko, B. (2002). *Psihološki aspekti nezaposlenosti*. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.
- Graham, M., & Anwar, M. A. (2019). The global gig economy: Towards a planetary labour market? *First Monday*, 24(4). doi:<https://doi.org/10.5210/fm.v24i4.9913>
- Harvey, L. (2000). New realities: The relationship between higher education and employment. *Tertiary Education and Management*, 6, str. 3-17.

- Husmanns, R., Mehran, F., & Verma, V. (1992). *Surveys of economically active population, employment, unemployment and underemployment: An 110 manual on concepts and methods* (2 izd.). Geneva: International Labour Organisation.
- ILO. (2021). *KILM 16. Labour productivity*. Preuzeto 15. srpnja 2023 iz Preuzeto 15. srpnja 2023 iz
- Islam, R. (2004). The Nexus of Economic Growth, Employment and Poverty Reduction: An Empirical Analysis. *Recovery and Reconstruction Department International Labour Office, 14*, str. 1-39.
- Kumar, S., & Ahmad, S. (2007). *Meaning, aims and process of education*. Delhi: University of Delhi.
- Lavrinovicha, I., Lavrinenko, O., & Teivans-Treinovskis, J. S. (2015). Influence of education on unemployment rate and incomes of residents. *Procedia-Social and Behavioral Sciences, 174*, str. 3824-3881.
- Ministarstvo znanosti i obrazovanja. (2023). *Dokumenti, zakonski i podzakonski akti*. Preuzeto 10. srpanj 2023 iz <https://mzo.gov.hr/pristup-informacijama/dokumenti-zakonski-i-podzakonski-akti-2080/2080>
- Ministers in charge for France, Germany, Italy and the United. (1998). *Sorbonne Joint Declaration: Joint declaration on harmonisation of the architecture of the European*.
- Nickell, S., & Bell, B. (2006). Changes in the Distribution of Wages and Unemployment in OECD Countries. *The American Economic Review*, str. 302-308.
- OECD. (2005). *Employment*. Preuzeto 8. srpnja 2023 iz <https://data.oecd.org/unemp/unemployment-rate.htm>
- OECD. (2013). *Labor*. Preuzeto 8. srpnja 2023 iz <https://www.oecd.org/education/future-of-education-brochure.pdf>
- OECD. (2021). *Education at a Glance 2020*. Preuzeto 8. srpnja 2023 iz https://www.oecd-ilibrary.org/education/education-at-a-glance-2021_b35a14e5-en
- OECD. (2023). *Building the future of education*. Preuzeto 8. srpnja 2023 iz <https://www.oecd.org/education/future-of-education-brochure.pdf>
- OECD. (2023a). *Unemployment rate*. Preuzeto 8. srpnja 2023 iz <https://data.oecd.org/unemp/unemployment-rate.htm>
- Peters, R. S. (2010). *The concept of education*. New York, NY: Taylor & Francis e-Library.
- Polovina, S., & Medić, Đ. Š. (2002). *Osnove ekonomije* (2 izd.). Zagreb: Medinek.

RCC. (2021). *Study on Youth Employment in the Western Balkans*. Sarajevo.

Riddell, W. C., & Song, X. (2011). *The Impact of Education on Unemployment Incidence and Re-employment Success: Evidence from the U.S. Labour Market*. Bonn: IZA.

UN. (2003). *Population, Education and Development*. New York: United Nations.

UNESCO. (2007). *World data on Education - Croatia*. Preuzeto 8. srpnja 2023 iz <https://www.ibe.unesco.org/sites/default/files/Croatia.pdf>

(NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14). *Ustav Republike Hrvatske*.

Zhang, L., Huang, J., & Rozelle, S. (2002). Employment, emerging labor markets, and the role of education in rural China. *China Economic Review*, 13(2-3), str. 313-328.

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1. Razina obrazovanja stanovništva na razini EU-27, stanovništvo u dobi od 18 do 74 godine (2013.-2022., u %).....	11
Grafikon 2. Razina obrazovanja stanovništva Republike Hrvatske, stanovništvo u dobi od 18 do 74 godine (2013.-2022., u %).....	14
Grafikon 3. Kretanje zaposlenosti na razini Europske unije prema LFS konceptu od 2013. do 2022. (% ukupne populacije).....	20
Grafikon 4. Kretanje zaposlenosti na razini Republike Hrvatske prema LFS konceptu od 2013. do 2022. (% ukupne populacije).....	21
Grafikon 5. Zaposlenost prema stupnju obrazovanja u periodu od 2013. do 2022. godine na razini EU (% u ukupnoj populaciji)	25
Grafikon 6. Zaposlenost prema stupnju obrazovanja u periodu od 2013. do 2022. godine na razini EU (% od ukupnog broja zaposlenih)	26
Grafikon 7. Zaposlenost prema stupnju obrazovanja u periodu od 2013. do 2022. godine na razini RH (% u ukupnoj populaciji)	27
Grafikon 8. Zaposlenost prema stupnju obrazovanja u periodu od 2013. do 2022. godine na razini RH (% od ukupnog broja zaposlenih)	28
Grafikon 9. Usporedni prikaz kretanja zaposlenosti u RH i EU prema LFS konceptu od 2013. do 2022. (% ukupne populacije).....	30

POPIS TABLICA

Tablica 1. Stope nezaposlenosti u ukupnoj radnoj snazi prema razini obrazovanja na razini EU od 2013. do 2022. godine i korelacija stope nezaposlenosti i razine obrazovanja..... 26

Tablica 2. Stope nezaposlenosti u ukupnoj radnoj snazi prema razini obrazovanja na razini Republike Hrvatske od 2013. do 2022. godine i korelacija stope nezaposlenosti i razine obrazovanja 29

Tablica 3. Usporedba razine obrazovanja stanovništva na razini EU-27 i RH, stanovništvo u dobi od 18 do 74 godine (2013.-2022., u %)..... 30

Tablica 4. Usporedna analiza zaposlenosti prema stupnju obrazovanja u periodu od 2013. do 2022. godine(% od ukupnog broja zaposlenih)..... 31

ŽIVOTOPIS

Andrea Jandroković rođena je 14.01.1999. godine u Zagrebu. Završila je osnovnu školu Bukovac, te srednju školu u Gornjogradskoj gimnaziji u Zagrebu 2017. godine.

Nakon uspješno položene mature 2020. godine upisuje Ekonomski fakultet u Zagrebu, smjer Turizam. Aktivno se služi engleskim jezikom, te posjeduje B razinu znanja talijanskog jezika. Također izvrsno barata alatima MS Office-a. Za vrijeme studiranja radi u računovodstvu jedne tvrtke u Zagrebu.